

*Xhevat Syla
Shefkije Islamaj
Rizah Sheqiri*

**Për nivelin
e dytë**

LETËRSI SHQIPTARE

EMRI DHE MBIEMRI

KLASA

SHKOLLA

VENDI

SHETI

Këtë libër e gjeni edhe në versionin elektronik dhe mund ta shkarkoni nga uebfaqja e MASHT të Kosovës <http://www.masht-gov.net>

duk gjini

Xhevat Sylta, Shefkije Islamaj, Rizah Sheqiri

LETËRSI SHQIPTARE

Fletore tematike
për nivelin e dytë

duk gjini

**MINISTRIA E ARSIMIT, E SHKENCËS
DHE E TEKNOLOGJISË E KOSOVËS**

**TEKSTE MËSIMORE PËR SHKOLLËN SHQIPE
TË MËSIMIT PLOTËSUES NË DIASPORË**

Autorë/e:

Besa Luzha, Hazir Mehmeti, Lush Culaj, Muhamet Ahmeti, Nexhat Maloku,
Nexhmije Mehmetaj, Rifat Hamiti, Rizah Sheqiri, Shefkije Islamaj, Xhevat Syla.

Hartues/e të këtij teksti: Xhevat Syla, Shefkije Islamaj, Rizah Sheqiri

Koordinatorë: Arif Demolli, Basil Schader, Nuhi Gashi

Projekti është mbështetur nga Shkolla e Lartë Pedagogjike e Cyrihut
(Instituti IPE – International Projects in Education) dhe
Fondi i Llotarisë i Cyrihut (Lotteriefonds des Kantons Zürich) në Zvicër.

**LOTTERIEFONDS
KANTON ZÜRICH**

PËRMBAJTJA

Atdheu (Odhise Grillo)	5
Letër.....	6
<i>(Letra)</i>	
Tre mjekët e mëdhenj (Popullore)	8
Vjeshta – (Asdreni).....	9
Gjuha (Përrallë shqiptare)	11
<i>(Përralla)</i>	
Libri (Sylejman Salihu).....	13
A ra ni lepur ksajde – lojë popullore.....	15
<i>(Dialogu)</i>	
Mysafirët (Rifat Kukaj).....	17
Himni i Flamurit – (Asdreni).....	19
Bora e parë (Anton Çetta).....	21
Fletë ditari	24
<i>(Ditari)</i>	
Pemët dhe perimet.....	26
Nëna në qytet sot ka blerë shëndet (Ali Huruglica)	26
<i>(Teksti letrar dhe teksti joletrar)</i>	
Poezia dhe proza	27
Përralla për një lumë dhe për një dashuri (Arif Demolli)	28
Gjëegjëza	31
<i>(Gjëegjëzat)</i>	
Zgalemi (Spiro Çomora)	33
<i>(Vargu, strofa)</i>	
Zgjimi i ariut (Qamil Batalli)	35
Letër motrës në mërgim (Gani Xhafolli)	38
<i>(Vargu i lirë)</i>	
Liria (Zejnullah Halili).....	40
Nastradini dhe mbreti	41
<i>(Anekdota)</i>	
Ti, dëborë, ke mbuluar shtigjet (Vehbi Kikaj)	42
Kthimi i Gjergj Kastriotit në Krujë (Fan S. Noli).....	44

Mbrëmje në Ulqin (Nexhat Halimi)	46
<i>(Metafora)</i>	
Dashuria e nënës (Ramadan Pasmaçiu)	48
<i>(Tregimi)</i>	
Sikur gjithë botën të ma falin (Odhise Grillo)	51
Plaku me violinë (Ymer Elshani)	54
Në rreth (Abdullah Thaçi)	58
Andrra e Afrimit (Anton Pashku)	60
<i>(Dialektet, Gjuha letrare shqipe)</i>	
Fjalë të urta shqipe	63
Shokët e idealit (Ibrahim Skënderi)	64
<i>(Pjesa skenike)</i>	
Libri për princin e lumtur (Ibrahim Kadriu)	66
Një zogu (Xhevat Beqaraj)	69
<i>(Rima)</i>	
Rozafati (Mitrush Kuteli)	72
<i>(Legjenda)</i>	
Përherë më ka tërhequr magjia e ngjyrës	77
<i>(Intervista)</i>	
Gafa ime e parë (Dionis Bubani)	79
<i>(Autobiografia)</i>	
Verë (Xhevahir Spahiu)	81
<i>(Përshkrimi)</i>	

ATDHEU

I mora A-në atit,
në të ishte dhe nëna,
i mora T-në tokës,
në të ishte dhe zemra,
i mora D-në detit,
në të ishte dhe qielli,
i mora H-në hënës,
në të ishte dhe dielli,
i mora E-në erës,
në të ishte dhe shiu,
i mora U-në ujit,
në të ish dhe njeriu...

I lidha gjithë bashkë
dhe si ylber shkëlqeu
e para kryefjalë
e fjalëve:
ATDHEU !

Odhise GRILLO

Detyrë:

Shkruani fjalë që kur t'i bashkoni shkronjat e para të tyre formojnë fjalën ATDHE!

A _____

T _____

Dh _____

E _____

LETËR

I dashur xhaxhi,

Pak ditë pasi u kthyem këtu, nisa të shkoja në shkollë. U takova me shoket dhe me shokët e klasës. Na kishte marrë malli për njëri-tjetrin. Secili rrëfente për pushimet e kaluara gjatë verës.

Isha i lumtur që mund t'u rrëfeja për përjetime aq të këndshme që patëm te ju. Madje edhe mësuesja u mahnit nga rrëfimi im. Më tha: "Po t'i shkruaje gjithë ato që i rrëfeja, do të dilte një tregim i gjatë, të cilin do të mund ta lexonin më shumë fëmijë." Kështu, më tha, nga rrëfimet kanë lindur edhe shumë libra që ne i lexojmë me ëndje.

Sa herë të kemi pushim më të gjatë, ne do të jemi prapë aty.

Të përqafon me mall,

Visari

Bisedojmë për letrën

Kujt i shkruan letër Visari?

Çfarë shkruan ai në letrën e tij?

Si e fillon dhe si e mbaron ai letrën?

Mësojmë më shumë

Letra është një nga mënyrat më të shpeshta të komunikimit me shkrim të njerëzve me njëri-tjetrin.

Në të kaluarën, para zbulimit të internetit, letrat rëndom janë shkruar në fletë, janë palosur dhe janë dërguar me postë. Tani rastet e këtilla janë më të rralla.

Më shpesh sesa me letra sot komunikohet me **e-maile**, me **telefon** ose - sidomos ndër shokë/shoqe - me **SMS**.

Ka disa lloje letrash:

Letra personale, e cila i shkruhet njeriut të afërt në raste urimi, ngushëllimi, përhëndetjeje, lajmërimi, falënderimi etj.

Këto letra rëndom fillojnë me shprehjet: *i dashur* ose *e dashur*, *i nderuar*, ose *e nderuar* dhe mbarojnë me fjalët: *me dashuri*, *përzemërsisht*, *të do*, *të përqafton* etj.

Letra zyrtare rëndom shkruhen si kërkesë, ankesë, njoftim etj. Fillojnë me *i/e nderuar* apo me zotëriut apo zonjës/zonjushës, ndërsa fjala më e shpeshtë në fund të tyre është me respekt, me konsideratë etj.

Detyrë

- Me cilat mjete (letër, e-mail, SMS, telefon) komunikon ti dhe me cilët persona?

Shkruaj disa fjali!

- Në cilën gjuhë (shqip apo në gjuhën e vendit ku jeton) komunikon ti dhe me kë?

- Shkruaj edhe ti letër dikujt nga të afërmit që ke në vendlindjen tënde apo të prindërve të tu.

- Shkruani një vjershë ose një ese për ditën e parë në shkollë (ose në shkollën e rregullt ose në shkollën shqipe)!

TRE MJEKËT E MËDHENJ

Në një qytet të madh jetonte një mjek i përmendur, të cilin e donin dhe nderonin të gjithë. Këshillat dhe barnat e tij kishin shëruar shumë njerëz. Por, ja, kaluan vitet dhe ai u plak. Ra në shtrat i sëmurë dhe s'kishte më fuqi të ngrihej.

Njerëzit u dëshpëruan, po ashtu edhe mjekët e rinj që shkonin e këshilloheshin me të.

- Miqtë e mi, - tha mjeku plak me zë të dobët, - edhe sikur të vdes, mos u dëshpëroni. Po lë pas tre mjekë më të mëdhenj se veten.

Të gjithë u shikuan sy më sy të habitur. Njëri prej mjekëve e pyeti të sëmurin:

- Mësuesi ynë i nderuar, cilët janë këta tre mjekë? Na thoni që t'i njohim edhe ne, t'i nderojmë dhe të mësojmë prej tyre.

I sëmururi buzëqeshi dhe tha:

- Dielli, uji dhe ajri.

Popullore

Bisedojmë për tekstin

Cilët janë mjekët që i lë pas vetes mjeku plak?

Çfarë i bëri ata të jenë mjekë më të mëdhenj se mjeku plak që vdes?

Si mund t'i quajmë ndryshe këta tre mjekë, kur kemi parasysh rëndësinë e tyre për jetën tonë?

Detyrë

Diskutoni në klasë për rolin e secilit nga këta tre "mjekë të mëdhenj" dhe thoni ku qëndron rëndësia e tyre për jetën.

VJESHTA

U zhduk vapa, shkojti vera
dhe bilbili më s'këndon,
erdhi vjeshta me të tjera
syri ynë që i shikon.

Terret koha, hapen retë
ngjyrë plumbi përsëri,
duket prapë tjetër jetë
që natyra ndërron tashi.

Era fryn dhe fletët bien,
pemët zhvishen si nga mot,
mali, fusha më s'kanë hijen
që e kishte gjer më sot.

Dhe liqeni i kulluar
që ndriçonte me shkëlqim,
e ka faqen të trazuar:
dridhet, tundet pa pushim.

Veç ngaherë me ëmbëlsirë
dielli rrezet na i dërgon,
natën hëna me një hirë
në argjend valët ngjyron.

Por e mirë është vjeshta,
sepse bujku gjithë punon;
për të vjelur sot ka vreshta
nesër arat po lëron.

Pra me punë gjith' të rrojmë,
se veç puna ne na vlen,
sepse ndryshe s'trashëgojmë
verën tjetër që po vjen.

ASDRENI

Bisedojmë për poezinë

Në këtë poezi kemi një përshkrim shumë të gjallë të stinës së vjeshtës, të ndërrimeve që ndodhin në natyrë dhe të punëve që u dalin njerëzve në këtë stinë. Përshkrimi bëhet me një muzikalitet të veçantë, i cili bën që vjersha të mësohet lehtë përmendsh dhe të jetojë përherë në mendjen e atij që e mëson.

Pyetje

Çka e bën këtë poezi të mësohet lehtë përmendsh?
Plotësoni me plus (+) përgjigjen që ju duket e qëlluar.

- Përshkrimi i pamjeve karakteristike të stinës _____
- Numri i vargjeve dhe strofave _____
- Rima _____
- Porosia që jep poeti në strofën e fundit _____
- Muzikaliteti _____

Detyrë

- Diskutoni në grup për të mirat që sjell stina e vjeshtës.
- Shkruani në fletore strofën që ju ka pëlqyer më shumë dhe jepni me shkrim arsyetimin tuaj pse ju ka pëlqyer pikërisht ajo.
- Pikturoni ndonjë peizazh vjeshte në atdhe.

Aleksandër Stavre Drenova – Asdreni (1872-1947) lindi në Drenovë të Korçës. Mësimet e para i mori në vendlindje. Si 13-vjeçar mërgoi në Rumani, ku punoi dhe krijoi deri në mbarim të jetës. Vdiq në Bukuresht. Më 1972 eshtrat iu sollën në vendlindje. Botoi librat "Rreze dielli" (1904), "Ëndrra e lot" (1912), "Psallme murgu" (1930), "Kambana e Krujës" (1971). Për fëmijë iu botuan përmbledhjet "Lulëkuqja" (1958), "Vlera e atdheut" (1977) etj.

GJUHA

Njëherë e një kohë rronte një njeri shumë i zgjuar, por shumë i varfër. Për të nxjerrë bukën e gojës, ky njeri kishte hyrë gjellëbërës në shtëpinë e një pasaniku. I zoti mburrej për pasurinë e madhe që kishte, por ishte torollak. Domosdo miqtë i kish si veten: torollakë.

Një ditë i zoti ftoi disa miq për drekë. Thirri gjellëbërësin e tij dhe i dha urdhër që të gatonte vetëm dy gjellë: gjellën më të mirë dhe gjellën më të keqe.

Urdhri ishte i rreptë, puna që do të kryente ishte e vështirë, por gjellëbërësi ishte i mençur. Ai iu përvesh punës dhe gatoi gjellën më të mirë e gjellën më të keqe.

Kur u shtrua sofa, gjellëbërësi u solli miqve gjellën e parë. E ç'kish gatuar? Gjuhë derri!

- Kjo është gjella më e mirë? - e pyeti i zoti.

- Kjo, - u përgjigj gjellëbërësi.

- Po pse thua se është më e mirë?

- Ai që ka gjuhë, tha gjellëbërësi, - mund të flasë e të tregojë ç'mendon e ç'ndien. Prandaj gjuha është gjëja më e mirë në botë.

Miqtë që ishin ulur në tryezë, thanë:

- Të lumtë! Kështu është!

Si hëngrën gjellën e parë, gjellëbërësi solli në sofër gjellën e dytë. Mirëpo ç'të shihnin? Edhe gjella e dytë ishte gatuar me gjuhë. Pasaniku u zemërua shumë dhe i shfryu gjellëbërësit:

- Ç'po bën kështu, or i marrë?! Aty më parë na the se gjuha është gjella më e mirë në botë, kurse tani na kthehesh e na thua se kjo qenka më e keqja! Je në vete ti apo jo?!

Gjellëbërësi vuri buzën në gaz e tha:

- Po, kështu është. Gjuha është gjëja më e keqe në botë. A nuk e di se ka ca njerëz që flasin pa pushim e thonë marrëzira? Këta njerëz të bardhën e bëjnë të zezë, të drejtën e bëjnë të shtrembër, të mirën të keqe e kështu me radhë. Prandaj gjuha është edhe gjëja më e keqe në botë.

Të ftuarit, sado që ishin torollakë, këtë herë e kuptuan se gjellëbërësi donte të tallej me ta. Por s'kishin se ç'të bënin. Vunë buzën në gaz dhe bënë sikur u çuditën dhe u gëzuan.

Edhe gjellëbërësi vuri buzën në gaz, por të gjithë e shihnin se ky qeshte me të tallur.

Përrallë popullore

Fjalorth

torollak – i trashë nga mendja, jo i zgjuar, budalla

gjellëbërës – punëtori që bën gjellëra

marrëzira – çmenduria, budallallëqe

Bisedojmë për tekstin

Edhe nga kjo përrallë e bukur shqiptare lexuesi do të marrë një mësim që do t'i vlejë në jetë. Diskutoni me shoqet dhe shokët e klasës, por edhe me mësuesin apo mësuesen cili është ai mësim.

Pyetje

Cilat janë personazhet e kësaj përralle?

Cili është ndryshimi midis zotërisë dhe gjellëbërësit?

Çka porositi zotëria?

Po gjellëbërësi, çfarë bëri? Çka u tha ai të ftuarve të tij në tryezë?

Përse miqtë reagues sikur u gëzuan nga veprimi i gjellëbërësit?

A do të mund të kishte edhe ndonjë titull tjetër kjo përrallë dhe cili do të mund të ishte ai?

Detyrë

- Mësoni ta lexoni përrallën me zë të lartë dhe pa gabime.

- Mësoni ta rrëfeni bukur këtë përrallë që rrëfimi juaj t'i kënaqë ata që do t'ju dëgjojnë.

- Përpiquni ta ilustroni këtë përrallë, qoftë si vizatim apo si pikturë.

Mësojmë më shumë

PËRRALLA

Përralla është një nga krijimet më të vjetra dhe më të dashura për fëmijët. Përrallat janë rrëfime me personazhe të ndryshme - reale dhe të pabesueshme. Personazhet zakonisht ndahen në të mirë dhe në të këqij, që janë në luftë me njëri-tjetrin. Në përralla përherë ngadhënjën e mira, ndaj edhe kanë përfundim fatlum.

Përralla kanë krijuar të gjithë popujt e botës dhe ato njihen si përralla popullore. Por përralla kanë krijuar edhe shkrimtarë të shumtë si Charl Pero, Vëllezërit Grim, Hans Kristian Andersen etj., apo shkrimtarët shqiptarë Mitrush Kuteli, Naum Prifti, Bedri Dedja, Odhise Grillo, Rifat Kukaj, Ymer Elshani, Arif Demolli etj.

LIBRI

Një libër ngjan
Me një kuti,
Që ruan brenda
Ar e stoli.

Sapo ta hapim
Nisim, gërmojmë,
Zënë xhevahiret
Dritë të lëshojnë.

Ndriçohet mendja,
Ndriçohet syri,
Kutisë magjike
S'i shqitet Liri.

Dhe sa me shumë
Të kesh gërmuar,
Ndriçohet mendja
Pa u hetuar.

Sylejman SALIHU

Bisedojmë për poezinë

Tashmë kemi hyrë në botën e librit. Dimë çfarë mund të gjejmë në të dhe sa është i rëndësishëm shoqërimi ynë me të. Për këtë nuk ishte vetëm fjalë goje porosia që ua thanë mësuesit në mbarim të vitit të kaluar shkollor: të lexoni. Këto këshilla i keni të shpeshta edhe nga prindërit dhe të gjithë ata që ua duan të mirën. Për rëndësinë e librit bëhet fjalë edhe në këtë poezi të bukur të poetit Sylejman Salihu, i cili i mëson fëmijët shqip në një shkollë gjermane.

Pyetje

Në çka i ngjan libri autorit të vjershës?
Çfarë thotë ai se has sapo ta hap këtë kuti magjike?
Çka ndodh kur gërmojmë më shumë në këtë kuti?

Detyrë

- Shkruaj një ese për rëndësinë që ka libri për ty.
- Diskutoni: Në cilën gjuhë lexoni më shumë: shqip apo në gjuhën e vendit ku jetoni? Pse?

Sylejman Salihu (1955) lindi ne fshatin Tern të Ferizajt. Aty mori mësimet e para, ndërsa fakultetin për gjuhë dhe letërsi shqipe e kreu në Prishtinë. Punoi mësime në Ferizaj, ndërsa aktualisht punon në shkollën shqipe në Gjermani. Ka botuar disa libra me vjersha e poema për fëmijë.

A RA NI LEPUR KSAJDE

- A ra ni lepur ksajde?

- Po.

- A e ke nxanë?

- Po.

- A e ke pre?

- Po.

- A ma ke lanë do?

- Po.

- Ku?

- N'arkën poshtë.

- Çelu arkë
mos na le pa darkë!

Ku a' mishi?

- E hangër maca.

- Ku a' maca?

- Hipi n'tavan.

- Ku a' tavani?

- E sosi zjërmi.

- Ku a' zjërmi?

- E shymi ujt.

- Ku a' ujt?

- E pinë buejt.

- Ku janë buejt?

- N' ara t'melit.

- Ku a' ara e melit?

- E hangrën zojt.

- Ku janë zojt?

- Hipën n' lis.

- Ku a' lisi?

- E prejti sakica.

- Ku a' sakica?

- Shkoi te kovaçi.

- Ku a' kovaçi?

- Hangër bukë e plasi.

POPULLORE

Fjalorth

ksajde – këndej, këtej

a' – është

zjermi – zjarri

zojt – zogjt

mel,i – lloj drithi me kokërr të

sakica - sëpata

kovaçi - farkëtari

Bisedojmë për tekstin

Kjo është një lojë popullore për fëmijë. Loja zhvillohet në formë dialogu, më mirë të themi në formë pyetjesh dhe përgjigjesh. Një fëmijë pyet, ndërsa tjetri përgjigjet. Pastaj mund t'i ndërrojnë rolet.

Mësojmë më shumë

DIALOGU

Dialogu apo bashkëbisedimi është bisedë që zhvillohet ndërmjet dy a më shumë vetave. Ai ka përdorim të shpeshtë në jetën e përditshme, në pjesë teatrale, në skeçe, në filma etj.

Detyrë

- Lozeni lojën në klasë. Ndani rolet: njëherë njëri lexon pyetjen e tjetri përgjigjet, herën tjetër ndërroini rolet.

MYSAFIRËT

Mirë se na erdhe, teze,
porsi hëna me rreze.

Mirë se na erdhe, gjyshe,
gushë dallëndyshe!

Mirë se na erdhe, dajë,
si ylli në majë!

Mirë se na e erdhe kushërirë,
porsi ëmbëlsirë!

Mirë se na erdhe, hallë,
mysafire e rrallë!

Sa herë e hapni këtë derë,
Dimri bëhet verë.

Rifat KUKAJ

Bisedojmë për poezinë

Si shfaqet gëzimi për ardhjen e mysafirëve?

Çfarë figure letrare përdor poeti për të bërë përshkrimin e secilit nga mysafirët?

Po për gjyshen, çfarë thotë? Çfarë figure përdor ai këtu? Ju përkujtojmë, këtu mungon lidhëza krahasuese si apo porsi.

Si i shpjegoni vargjet:

Sa herë e hapni këtë derë,

Dimri bëhet verë?

Plotëso:

Shqip Në gjuhën e shkollës

teze _____

gjyshe _____

dajë _____

kusherirë _____

hallë _____

Detyrë

- Përsërit: cilët janë anëtarët e familjes tënde të ngushtë dhe cilët janë ata të familjes së gjerë?
- Përpiqu të shkruash një vjershë për mysafirët që ju vijnë në shtëpinë tuaj.
- Çka di për mikpritjen shqiptare?

Rifat KUKAJ (1938-2005) lindi në fshatin Terstenik të Drenicës. Në Prishtinë për shumë vite ishte redaktor në Radio Prishtinë dhe në Edicionin e "Rilindjes". Ka shkruar shumë libra me poezi e me tregime për fëmijë dhe për të rritur. Është autor i shumë romaneve për fëmijë, si "Bardhi e Mirushja", "Kokërrmeli e pilivesa", "Zogu i bardhë", "Lepuri me pesë këmbë", "Xhuxhi nga Xhuxhishta", "Xhuxhi në rrezik", "Shkurtabiqi më i madh në botë", "Gogozheli i Gogozhinës", "Një verë pa bukureza" etj. Vdiq në Ulqin, ndërsa u varros në fshatin e lindjes.

HIMNI I FLAMURIT

Rreth flamurit të përbashkuar,
me një dëshirë e një qëllim,
të gjithë atij duk' – iu betuar
të lidhim besën për shpëtim.

Prej lufte veç ai largohet
që është lindur tradhëtor,
kush është burrë, nuk frikohet,
po vdes, po vdes si një dëshmor!

Në dorë armët do t'i mbajmë,
Të mbrojmë Atdheun në çdo vend,
Të drejtat tona ne s'i ndajmë,
Këtu armiqtë s'kanë vend.

Se Zoti vetë e tha me gojë,
Që kombe shuhen përmbi dhe,
Po Shqipëria do të rrojë,
Për të, për të luftojmë ne.

ASDRENI

Fjalorth

të përbashkuar – të bashkuar

dëshmor- ai që flihet për të mirën e atdheut

tradhtor – ai që vepron kundër atdheut, që bashkëpunon me armiqtë e vendit

Bisedojmë për tekstin

Kjo vjershë është himn i shtetit shqiptar dhe i shqiptarëve.

Himn quhet poezia lirike nëpërmjet së cilës krijuesi lavdëron diçka. Himni, pra, është një poezi në të cilën ngrihet lart atdheu, populli, liria...

Himni bëhet këngë dhe këndohet në momente të shënuara:

festa shtetërore, nderim të burrave të shtetit, përkujtime të rënëve për liri, ndeshje sportive etj.

Çdo shtetet, pos flamurit dhe himnit, e ka edhe stemën e vet.

Pyetje

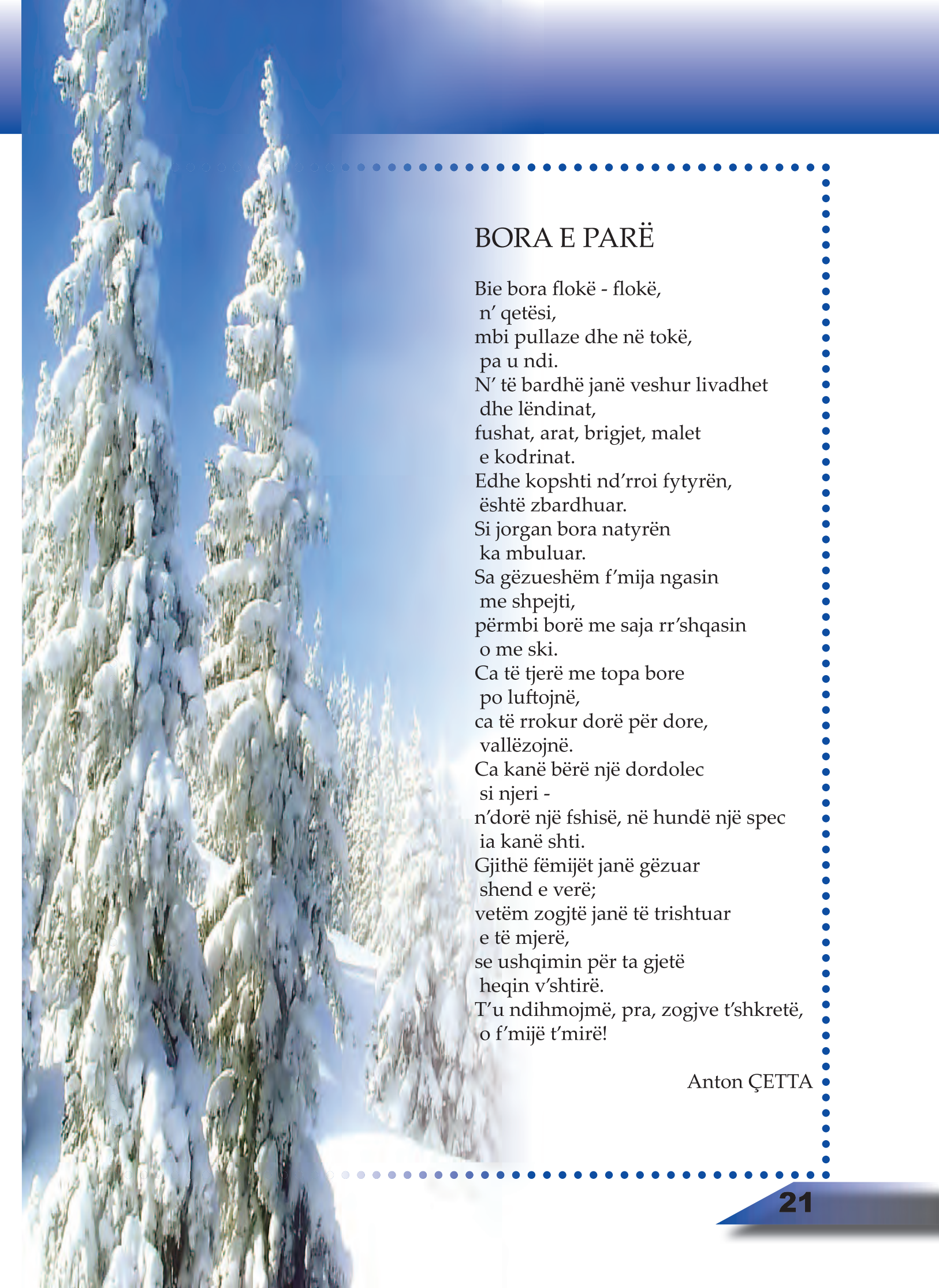
Cili është himni i shtetit në të cilin jetoni dhe kur këndohet ai?

28 Nëntori 1912 është dita e shpalljes së pavarësisë së shtetit shqiptar, e njohur edhe si dita e flamurit kombëtar shqiptar. Në cilin qytet është bërë shpallja e pavarësisë së Shqipërisë?

Detyrë

- Vizato flamurin kombëtar shqiptar dhe flamurin e shtetit në të cilin jeton.

-Gjeni në internet himnin shqiptar dhe mësoni ta këndoni.

BORA E PARË

Bie bora flokë - flokë,
n' qetësi,
mbi pullaze dhe në tokë,
pa u ndi.
N' të bardhë janë veshur livadhet
dhe lëndinat,
fushat, arat, brigjet, malet
e kodrinat.
Edhe kopshti nd'rroi fytyrën,
është zbardhuar.
Si jorgan bora natyrën
ka mbuluar.
Sa gëzueshëm f'mija ngasin
me shpejti,
përmbi borë me saja rr'shqasin
o me ski.
Ca të tjerë me topa bore
po luftojnë,
ca të rrokur dorë për dore,
vallëzojnë.
Ca kanë bërë një dordolec
si njeri -
n'dorë një fshisë, në hundë një spec
ia kanë shti.
Gjithë fëmijët janë gëzuar
shend e verë;
vetëm zogjtë janë të trishtuar
e të mjerë,
se ushqimin për ta gjetë
heqin v'shtirë.
T'u ndihmojmë, pra, zogjve t'shkretë,
o f'mijë t'mirë!

Anton ÇETTA

Bisedojmë për poezinë

Rënia e fjollave të borës së parë është një gëzim i veçantë sidomos për fëmijët. Ato bëjnë një ndryshim të madh të pamjes së natyrës. Pemët e zhveshura nga gjethet dhe kopshtet e fushat me lulet e venitura bora i mbulon përnjëherë me plafin e saj të bardhë. Krijohet një hapësirë për lojëra të reja të fëmijëve, por dikujt edhe i vështirësohet jeta. Për çfarë i fton poeti fëmijët në vargjet e fundit të kësaj poezie?

Pyetje

Ku ishe dhe çfarë po bëje në çastet kur ranë fjollat e para të borës sivjet apo vitin e kaluar?

Si u ndjeve kur vërejte të bien fjollat e para të borës?

Çfarë lojërash luani në borë?

Çka di për dimrin në atdheun e prindërve tuaj, çfarë të kanë folur për të ata ose gjyshi/gjyshja?

A më i bukur është dimri në vendin ku jeton apo në atdheun tënd dhe të prindërve të tu?

Përse është e dobishme bora?

Detyrë

- Përshkruaj ndjenjën që pate me rastin e rënies së borës së parë në qytetin apo në fshatin tënd.

- Vizato një peizazh që të pëlqen më shumë nga rrethi yt në dimër.

Anton ÇETTA (1920-1995) lindi në Prizren. Aty mori mësimet e para, të cilat i vazhdoi në Tiranë, në Korçë, në Milano të Italisë dhe në Beograd. Punoi pedagog në Universitetin e Prishtinës dhe në Institutin Albanologjik të Prishtinës, ku u shqua për mbledhjen e folklorit popullor dhe për studimin e tij. Për fëmijë, më 1959, botoi librin „Në prehër të gjyshes“.

KËNDOJMË

Për dimrin dhe borën janë shkruar edhe këngë të bukura.

Një ndër to është edhe kjo këngë për dimrin me tekst të Mehmedali Hoxhës dhe me muzikë të kompozitorit Zeqirja Ballata.

DIMRI

Fletë ditari

Frankfurt, më 20 dhjetor 2010

Po afrohet Viti i Ri. Para kësaj feste kemi festën e Krishtlindjeve. Babai dhe nëna kanë pushim, i cili u zgjat deri pas festës së Vitit të Ri. Që moti kemi planifikuar që pushimet për këto festa t'i kalojmë në vendlindje. Aty ka mjaft borë. Mezi pres t'u bashkohem fëmijëve, të kënaqemi duke rrëshqitur me saja e me ski. Gëzohem shumë që gjithë ato ditë do të jem me Lirim, djalin e axhës. Edhe ai është në klasën e pestë. Me të më shkojnë aq shumë bisedat, lojërat, shëtitjet. Bashkë jemi ditën e natën.

Për t'u përgatitur për këtë udhëtim, sot, me mamën e babin ishim në shtëpi në më të madhe të mallrave në qytet. Blemë dhurata për njerëzit tanë atje. Gjyshes i blemë një pallto të trashë të mos e ndiej të ftohtit e dimrit, gjyshit një kapelë shumë të bukur. Edhe të tjerëve, axhës, gruas së tij, vajzës së axhës u blemë nga diçka. Babai më tha që dhuratën për Lirim ta zgjedh unë. Pak më ngushtoi. Çka t'i blija Lirim tim? M'u kujtua se kur ishim gjatë verës, Lirimi ëndërronte të kishte një laptop. Dhe, pa u hamendur, ia shpalove këtë ëndërr të tij babait. Ai e shikoi nënën sikur deshi t'i thoshte jo nuk po ditka djali ynë dhe qeshi. Menjëherë na priu në shitoren e kompjuterëve dhe e bleu laptopin për Lirim bashkë me një çantë të bukur. Merre, më tha, mbaje ti dhe ti ia jep shokut tënd. M'u duk pak vetëm ta përqafoja babanë.

Miran Miraku, kl. V

Bisedojmë për tekstin

Kjo është fletë e shkëputur nga fletorja e një nxënësi në Frankfurt, i cili bashkë me prindërit përgatitet të shkojë për pushime në vendlindje. Është, pra, vetëm përjetimi i një dite, të cilin ai e shkroi me kujdes në fletoren e tij. Ku të dihet ç'do të ketë shkruar për përjetimet e ditëve të tjera? Keni lexuar shënime të këtilla për përjetimet e dikujt tjetër? Bisedoni për këtë bashkë me mësuesin apo mësuesen në klasë.

Mësojmë më shumë

DITARI

Njerëzit i shkruajnë shpesh në fletore përjetimet e tyre. Aty rëndom shkruajnë gjithë atë që u ka ndodhur, që kanë punuar, takimet me njerëzit etj. Përjetimet e veta ata i shkruajnë për çdo ditë apo edhe herë pas here. Shkrimet e këtilla quhen ditar. Shumë shkrimtarë, shkencëtarë e njerëz të tjerë të shquar kanë mbajtur ditarët e tyre dhe sot ato janë vepra që lexohen me ëndje.

Detyrë

- Çka është (apo do të ishte) mirë nëse dikush rregullisht shënon përjetimet e tij në një ditar? Shkruaj!
- Diskutoni apo shkruani çka ju ka bërë përshtypje në këtë tekst dhe pse.
- Shkruani për një përjetim tuajin. Le të jetë kjo nismë për të shkruar edhe ju ditar, nëse këtë nuk e keni praktikuar më herët.

PEMËT DHE PERIMET

Pemët dhe perimet janë të dobishme për trupin tonë. Ato forcojnë organizmin dhe na bëjnë të qëndrueshëm ndaj sëmundjeve. Prandaj, duhet ngrënë pemë e perime të lara mirë dhe, mundësisht, të rritura në mënyrë biologjike, pa u stimuluar me mjete kimike.

Pemë dhe perime janë: molla, dardha, pjeshka, ftoi, rrushi, qershia, bananja, limoni, portokalli, kumbulla, patatja, speci, lakra, shalqiri, karota, qepa, fasulja dhe hudhra.

NËNA NË QYTET SOT KA BLERË SHËNDET

Sot ishe në treg,
Oj nëna Vlerë,
A s'më thua
Çka na ke blerë?
Çka s'kam blerë:

Te një plak
Bleva gjak,
Te teze Mina
- Vitamina,
Prej hallës Hajri
Shtatë kile fuqi,
Nja pesë gjashtë mijë
Kalori,
Te xhaxhi Ymer
Një thes sheqer,
Prej bacit Mentor
Hekur, kalcium
E fosfor!
U hap rrjeta,
U shqye gazeta...
Habitet Jeta,
Askund gjak,
As fuqi as kalori,
As hapa vitamina,
As hekur, as sheqer,
As fosfor,
Por:
Pak spinaq e patate,
Rrush t'Përdrinisë
E një zog pate,
Banane e karota
Mbështjellë n'gazeta,
Qeshi nëna,
Qeshi Jeta.

Ali HURUGLICA

Bisedojmë për tekstet

Cilat pemë i hani më shumë në familjen tuaj? Po perimet?

Përse janë të dobishme për shëndetin e pemëve dhe perimet?

Vjersha është e shkruar në gjysmën e dytë të shekullit të kaluar. Atëbotë kishte raste që pemët e perimet, me rastin e blerjes, nga shitësit të mbështilleshin me gazeta, pra në mënyrë johigjienike.

Mësojmë më shumë

TEKSTI LETRAR DHE TEKSTI JOLETRAR

Në tekstin e parë, në prozë, jepen të dhëna të sakta për pemët dhe perimet, dhe rëndësinë e tyre për shëndetin e njeriut. Ky tekst quhet joletrar. Ndërkaq, në tekstin tjetër, nëpërmjet poezisë, pra nëpërmjet një teksti letrar, në mënyrë të tërthortë marrim të njëjtin mesazh.

Tregoni se cili tekst ju duket më tërheqës dhe pse.

POEZIA DHE PROZA

Poezia (vjersha) është tekst i shkruar në vargje. Ajo shpreh ndjenja, emocione, gjendje shpirtërore dhe mendime të poetit. Në prozë fjalia nuk fillon me rend të ri, por vazhdon ku përfundon fjalia e mëparshme.

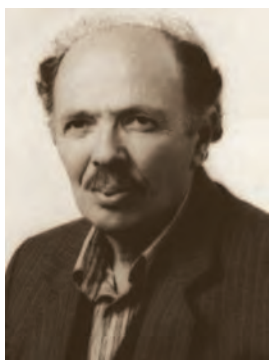
Detyrë

- Shkruani në fletore, në rubrika të posaçme, emrat e pemëve dhe të perimeve që dini.

Nënvizoni ato që rriten në Ballkan me të kuqe, ato që rriten aty ku jeton ti, me ngjyrë blu, dhe ato që rriten në të dy vendet me të dyja ngjyrat.

- Diskutoni në grupe ku qëndron rëndësia e tyre për shëndetin e njeriut.

- Shëno në një fletë tre shembuj për tekste joletrare dhe tre për tekste letrare, të cilat i ke lexuar (qoftë shqip, qoftë në gjuhën e vendit ku aktualisht jeton).

Ali HURUGLICA (1930-1995) lindi në fshatin Gjyrishec. U shkollua në Gjilan dhe në Prishtinë. Punoi mësues, redaktor revistash për fëmijë ("Fatosi" e "Gëzimi" në Shkup) dhe bibliotekar në Gjilan. Shkroi kryesisht poezi për fëmijë. Disa nga veprat e tij janë: "Kangët e plakut me lahutë", "Bilbili i gëzimit", "Qershia me çadër", "Dreri në mal" etj. Vdiq në Gjilan.

PËRRALLA PËR NJË LUMË DHE PËR NJË DASHURI

Na ishte njëherë, këtu e mijëra vjet më parë, një lumë, i cili, si çdo lumë, kishte marrë botën në sy. Dhe ec e ec, ec e ec, ec e ec, kurrë të lodhej. Kaloj lugina, gryka, fusha, prapë lugina... më në fund arriti në një det. Ky na ishte i ngrohtë dhe i bukur, thuajse tërë kaltërsia e qiellit i ishte derdhur mbi sipërfaqen e valëzuar lehtë-lehtë.

Lumi udhëtonte me këngë në gojë. Ajo ishte herë e lehtë, herë e shpejtuar, siç e hidhte lumi hapin.

Në të dy anët gufonte blerimi. Kulloste bagëtia. Tringëllonin këndshëm zilet dhe këmborët. Kërcenin tërë gëzim qengjat bardhoshë. Ia thoshin këngës zogjtë krahëshkruar. Valëviteshin si det drithërat kokërrar. Dhe njerëzit e gjenin lumturinë midis këtij blerimi dhe kësaj begatie.

Lumit i kënaqej zemra që u falte jetën dhe lumturinë të tjerëve.

– Sa mirë që u nisa në shtegtimin tim të përjetshëm! – mendonte. – Sa mirë që nuk u mbylla në vetvete! Sa mirë, ta zëmë, që nuk u bëra kënetë, e ndyrë dhe e pavlerë, po një lumë i pastër si loti!

Dhe pikërisht kur po fliste kështu me vetveten, në breg pa dy pleq. Ata ishin ulur pranë e pranë dhe po bisedonin për diçka. Ai u bë kureshtar. Mbahti vesh.

– Sa jua kemi lakmi për lumin, – fliste i pari. – Ra s’ra shi, në fushat tuaja ka blerim, në arat tuaja ka drithë, në magjet tuaja ka bukë. Ne tërë verën sytë drejt qiellit i mbajmë. Ja, sivjet na dogji vapa. Fusha është bërë shkumb... Lumit iu duk se një thikë iu ngul në zemër, aq i erdhi keq për plakun dhe për bashkëvendësit e tij.

– Vërtet! – u habit i dyti. – E ne këtu as që e kemi ndier thatësinë.

– E, lehtë për ju! – foli plaku i parë. Ju e keni lumin!

Lumi u trondit nga rrëfimi i plaku të parë. E ndali hovin. Pushoi për një çast. Mblodhi tërë fuqinë që kishte. Iu sul bregut të ulët. E çau mes për mes. Tërë gaz, nisi shtegtimin e ri nëpër tokën e tharë e të panjohur. Dhe ec e ec, ec e ec, ec e ec, derisa arriti në një det tjetër. Ai ishte më i ftohtë dhe më i shqetësuar. Dukej sikur në gjirin e tij e kishin folenë stuhitë. Ku ta dije për se, por edhe ngjyrën e kishte më të errët, të zezë.

– Nga malet, sigurisht, – mendoi dhe as i bëri zemra vër, sepse, fundja, edhe ai vetë nga malet rridhte.

Në të dy anët e tij, si dikur moti, gufoi blerimi. Kullosat u mbushën me bar të njomë dhe me qengja, arat me të lashta, zabelet me zogj.

Lumit sërish iu bë zemra mal. E harroi detin e ngrohtë dhe të kaltër. Tash e ngrohte dashuria ndaj tokës së re.

Mirëpo as ky gëzim nuk qe i përjetshëm. Pas, ndoshta qindra vjetësh, në bregun e tij u ulën prapë dy pleq. Biseduan për vapën, fushat e shkumbuara, qengjat etur, zogjtë e ikur, për njerëzit që ëndërronin një lumë...

Lumit i erdhi shumë keq. Si i kishte harruar fushat nëpër të cilat kishte kaluar aq shumë kohë? Si nuk kishte menduar për banorët e tyre që aq shumë e donin? Si...?

Prapë u ndal. U zie në vete. Mblodhi një fuqi të paparë. I mësyu bregut. Çau shtratin e vjetër.

– Dhe e la të dytin? – do të pyetni.

Jo, nuk e la. Lumi u nda më dysh. Gjysma e parë rrodhi nëpër shtratin e ri, gjysma e dytë ndoqi shtratin e vjetër. Ai i donte të gjitha fushat, të gjitha arat, të gjitha grigjat, të gjithë zogjtë, të gjithë njerëzit...

Ndodhi kjo para mijëra e mijëra vjetësh, thotë përralla. Por edhe sot e atë ditë ky lumë jeton me trupin dhe me zemrën të ndarë më dysh. Gjarpëron fushave, luginave dhe grykave. Gjysma prej gjysmës largohet e largohet në anët të ndryshme të botës. Madje derdhet edhe në dete të ndryshme.

Dhe është më i lumtur se të gjithë vëllezërit e tij, të cilët si një rrjetë e stërmadhe kaltëroshe e përshkojnë rruzullin tokësor.

Arif DEMOLLI

Fjalorth

kishte marrë botën në sy– ishte nisur në një udhëtim

mbajti vesh – dëgjoi me vëmendje, përgjoi

zabel, i – pyll i vogël

Bisedojmë për tregimin

Kjo përrallë është shkruar për bifurkacionin e lumit të Nerodimes, që gjendet në Kosovë, në komunën e Ferizajt. Bifurkacioni është një dukuri e rrallë gjeografike.

Pyetje

Nga kush Lumi e mori vesh të vërtetën për thatësinë?

Pse e ndërroi drejtimin e rrjedhës?

Pse u nda në dysh?

Kur e ndien Lumi veten më të lumtur?

Çka mëson nga kjo përrallë?

Detyrë

Gjeje në hartën e Kosovës Nerodimen dhe ndiqe ku derdhen dy degët e saj.

Gjeni edhe lumenj të tjerë të tokave shqiptare.

Diskutoni pse u nda lumi më dysh dhe si e vlerësoni veprimin e tij.

Lozeni këtë përrallë sipas roleve.

Arif DEMOLLI lindi më 1949 në fshatin Gillogovicë (Murrizajë). U shkollua kryesisht në Prishtinë. Punoi në revista, ndërsa tash punon në MASHT. Shkruan për fëmijë e për të rritur. Botoi disa romane, shumë përmbledhje me tregime dhe me përralla. Disa nga librat e tij për fëmijë janë: "Lushi si askushi", "Pse gjirafa ka qafë të gjatë", "Libër larush", "Njeriu i Blertë", "Lushi në kopshtin e magjepsur", "Lulevera dhe ylberi" etj.

GJËEGJËZA

*

Ka samar e s'është gomar.

*

Krejt rrita i shkon te qafa.

*

Falë urtisë së vet,
zotëron tokë e det.

*

Dhëmbët i ka si sharrë,
me hënën ka të ngjarë.

*

Shkon me pi ujë,
vjen pa pi ujë.

*

As hahet, as pihet –
Pa të nuk rrihet.

*

Ni sen i zi –
E ruan ni shtëpi.

*

Katër motra jemi,
Një emër kemi,
Por bashkë kurrë s'jemi.

*

I shkon tërë jeta
Duke endur rrjeta.

Zgjidhjet e gjëgjëzave me renditje të ndryshuar:
breshka, njeriu, gjumi, këmbona, merimanga, çelësi, drapri, rrotat e qerres, gjirafa

Bisedojmë për tekstin

Në të gjitha këto tekste vihet në sprovë mendjemprehtësia. Ato rëndom shtrohen në formë enigme (gjëegjëze) për të t'u zgjidhur nga lexuesit.

Mësojmë më shumë

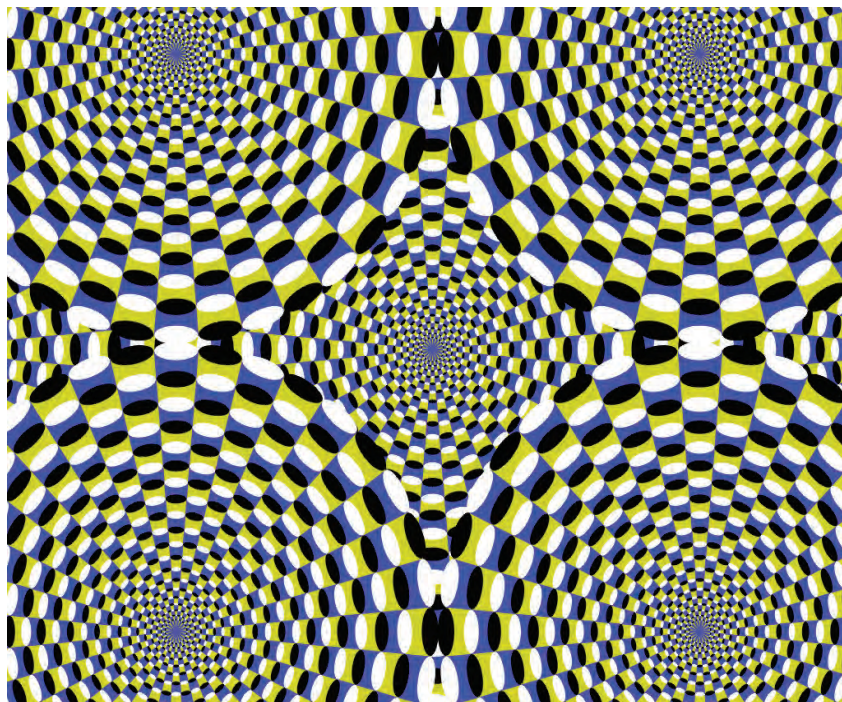
GJËEGJËZAT

Gjëegjëzat apo enigmat janë formë e veçantë e të shprehurit poetik. Ato shquhen për formën e rrudhur, për fjalët e zgjdhura dhe për rimat e pasura.

Gjëegjëzat rëndom janë krijime të popullit, por ka shkrimtarë të cilët me to kanë sajuar libra të tërë, si Odhise Grillo, Adelina Mamaqi, Abdullah Thaçi, Arif Demolli etj.

Detyrë

- Ndahuni në grupe dhe përpiquni të shënoni sa më shumë gjëegjëza që dini, pastaj lexoni ato në klasë.

ZGALEMI

Era fryn si e tërbuar
dhe ngre valët si një mal...
Fluturo, zgalem-trimoshi,
Vrull i erës nuk të ndal!

Ulërin tufan i egër
përmbi det pa an' e fund...
Fluturo, zgalem-trimoshi,
klithm' e erës ty s'të tund!

Çaje, çaje rrugën vetë,
Kur rreh vala me rrëmbim...
Fitimtar me nder në jetë
del veç ai që ka guxim!

Spiro ÇOMORA

Fjalorthi

zgalem, -i — zog i ujit
tufan, -i — erë e fortë, me shi e me breshër
klithmë, -a — britmë e madhe
çaje rrugën — hape rrugën
me rrëmbim — me vrull, me turr
s'të tund — s'të lëviz nga vendi

Të bisedojmë për pozinë

Zgalemi është një shpend i ujërave, që nuk i frikësohet stuhisë. Me guximin e tij bëhet shembull i sjelljes edhe për njerëzit. Prandaj poeti e mbyll poezinë tij me porosinë:

*Fitimtar me nder në jetë
Del ai që ka guxim!*

Edhe prej teje kërkohet të mos dorëzohesh para vështirësive që has në mësim dhe në jetë.

Pyetje

- Pse e frymëzon zgalemi poetin që t'ia kushtojë këtë poezi.
- Si silllet zgalemi kur fillon stuhia?
- Çfarë ndjenjash të ngjall zgalemi?

Të mësojmë më shumë

VARGU, STROFA

Poezia shkruhet me vargje. Vargjet kanë gjatësi të caktuar, që matet me rrokje. Kemi vargje me katër rrokje, me gjashtë rrokje, me tetë rrokje etj. Disa vargje formojnë një strofë. Strofet mund të jenë të ndryshme. Fjalët e përdorura në poezi janë të shkurtra, lexohen lehtë dhe ta kënaqin veshin. Për këtë arsye është kënaqësi të dëgjohet recitimi i bukur i ndonjë poezie. Ai që shkruan poezi quhet poet.

Detyrë

- Mësoje përmendsh këtë poezi dhe mëso ta recitosh sa më bukur.
- Nënvizoni në këtë poezi të Spiro Çomorës fjalët që rimohen.
- Provo të shkruash edhe ti një poezi të vogël me dy strofa dhe me rima!

Spiro ÇOMORA (1918-1973) lindi në Vuno të Himarës, ku i mori mësimet e para. Shkollën e mesme e kreu në Korfuz (Greqi), ndërsa studimet për drejtësi i mbaroi në Itali. Në Tiranë shumë vjet ishte redaktor i revistës "Hosteni". Shkroi poezi humoristike, skeçe e komedi. Për fëmijë botoi librat me vjersha "Një tufë vjershash" (1952), "Shkolla jonë" (1954), "Çil, çil trëndafil" (1963), "Ditë e bukur zbardhëlloi" (1964), etj

ZGJIMI I ARIUT

Një çudi e padëgjuar ndodhi këto ditë në pyll. Një ariu i doli gjumi i dimrit para se të vinte pranvera! Ariu u afrua buzë shpellës dhe shikoi një copë herë jashtë. Atje ishte ende freskët. Disa gëmusha ruanin ndonjë grusht bore, që kishte mbetur pa shkrirë.

Para shpellës fluturoi papritmas një harabel. Ariu, posa e pa, e thirri:

- Harabel, ndalu! Dua të të pyes për diçka. Nuk e di se si më doli gjumi pa ardhur pranvera e vërtetë. Të lutem, më thuaj a është shkrirë akulli në përrua? A mund të zë të paktën ndonjë peshk?

- Nuk është shkrirë i tërë akulli, por ti mund ta thyesh me turi. Turiri yt është i fortë, - ciccimoi harabeli me gëzim.

- O, jo, jo..., - turfulloi ariu i penduar, - më mpihen dhëmbët edhe nga akulli më i hollë. Më mirë të mos zbres në përrua... Po, harabel i dashur, shiko pak më larg, andej nga lisi njëqindvjeçar... Në trungun e tij banojnë me mijëra bletë. A thua, e kanë hapur deriçkën e tyre? A mund ta ngjyey shputën në mjaltë?

Harabeli fluturoi lart, u soll pak dhe u kthye mbi gëmushë.

- Jo, o ari. As bletët nuk e paskan hapur ende deriçkën, por s'ka gjë. Truri yt mund të thyey shumë gjëra... Eh, ta kisha unë sqepin tim të vogël si trurin tënd!... - tha harabeli me lakmi.

- Uh, uh!... - turfulloi përsëri ariu. - Po në qoftë se më sulmojnë bletët? Ç'të bëj atëherë në këtë të ftohtë?! Jo, o harabel, jo, nuk guxoj të shes trimëri, ash-tu si thua ti. Por, të lutem, shiko andej nga fusha. A mos ka lulëzuar qershia?

- Unë prej andej vij, o ari, - i tha harabeli. - Nuk gjeta asgjë për vete. Prandaj erdha këndeje të kërkoj diçka. Eja me mua, nuk do të vdesësh nga uria.

Rrallëherë gjej ndonjë ushqim, por më pëlqen kjo natyrë. Është shumë e bukur dhe e dashur...

- He, he, he!... – murmuriti përsëri ariu dhe shtoi: - Mua nuk më pëlqen natyra. Më pëlqen vetëm të ha e të fle dhe asgjë tjetër. Do të provoj të fle edhe ndonjë ditë, ndoshta më merr gjumi përsëri në shpellën time të ngrohtë.

- Hyr, o përtac! – i tha harabeli dhe fluturoi shpejt për të shikuar çdo gëmushë e çdo lis që bëhej gati të zgjohej bashkë me pranverën...

Qamil BATALLI

Fjalorth

gëmushë – shkurre me degë të dendura, kaçubë

turfulloi – shfryu me forcë ajrin nga hundët

shputë – faqja e poshtme e këmbës së njeriut ose e disa kafshëve

lakmi – zili

deriçkën – derën e vogël, derëzën

murmuris – nxjerr një murmurimë (zhurmë e lehtë që mezi dëgjohej)

Bisedojmë për tekstin

Në këtë tregim kemi dialogun e ariut me harabelin. Vihen në pah vetitë që e karakterizojnë edhe njëri, edhe tjetrin. Duke iu përgjigjur pyetjeve në vijim, diskutoni në klasë për keto karakteristika.

Pyetje

Çfarë çudie e padëgjuar kishte ndodhur në pyll?

Çfarë e pyeti ariu harabelin?

- herën e parë:.....

- herën e dytë:.....

- herën e tretë:.....

Çka iu përgjigj harabeli?

Përse harabeli i jep përgjigje të tilla?

Çfarë thotë ariu se i pëlqen dhe si reagon harabeli pasi dëgjon përgjigjen e tij?

Detyë

Cilat janë lulet e para të pranverës?

Cilat ju duken kafshët më të dashura?

- shtëpiake:

.....

.....

.....

.....

- të egra

.....

.....

.....

.....

Cilat janë vetitë që e karakterizojnë ariun? Bëni një vlerësim me shkrim, duke u mbështetur edhe në përmbajtjen e tregimit të Qamil Batallit.

Qamil BATALLI (1936-2009) lindi në Prishtinë. Fakultetin për pedagogji e mbaroi në Beograd, ndërsa punoi një kohë mësues e pastaj deri në pensionim në revista. Ishte kryeredaktor i revistave "Shkëndija" dhe "Pionieri". Për fëmijë botoi disa libra me poezi, me tregime, si dhe romanet "Princesha e bariu", "Agimet e kaltra" etj.

LETËR MOTRËS NË MËRGIM

Më ka marrë malli shumë
E shumë MOTRA ime
Në katund të hamë pite
E të hamë pemë
Dhe të shkojmë te Guri i Babës
Kur ka rreze dhe ka diell
Që u vra në MAL me BORË
Në Luftë të Madhe me shumë Korba
NËNA është ende në spital
As gjumi nuk po më merr mirë
Sepse ti je ende në mërgim
Ëndërr të shoh që bëhesh FLUTUR
Dhe fluturon përmbi pemë e mbi
Spital
Loti i nënës e lag lotin
Në faqen tënde

Gani XHAFOLLI

Bisedojmë për poezinë

Në këtë poezi poeti shkruan për motrën në mërgim. Në cilat vargje hetohet malli i tij? Cila del të jetë pozita sociale e atij që flet në këtë poezi? Po shkaqet për një pozitë të tillë, cilat dalin të jenë?

Pyetje

Për çfarë, thotë poeti apo subjekti lirik i kësaj poezie, se e ka marrë malli?

Ku dëshiron ai të shkojë me motrën e tij dhe pse?

Përse nuk e merr gjumi atë?

Çfarë ëndërron ai?

Mësojmë më shumë

VARGU I LIRË

Për dallim nga poezitë e tjera të përfshira në këtë fletore, kjo poezi nuk ka as strofa as rimë. Megjithatë, është një ligjërimit mirëfilltë dhe i fuqishëm poetik. Vargu i kësaj poezie, pikërisht për shkakun se nuk përfill rregullat për rimë, strofë e ritëm, quhet varg i lirë.

Detyrë

Përpikuni, së bashku me mësuesin/sen të shpjegoni përse autori disa fjalë i shkruan me shkronja të mëdha.

Thuani si quhen shprehjet si Guri i Babës? A dini edhe ndonjë vend që quhet ngjashëm në vendin ku jeton apo në vendlindjen e prindërve tuaj? Bëni nga një listë emrash të këtillë dhe lexoni në klasë.

Gani XHAFOLLI (1945) lindi në fshatin Drenoc të Prishtinës. Një kohë punoi redaktor në Televizionin e Prishtinës, në programet për fëmijë. Është autor i shumë librave për fëmijë në poezi dhe në prozë, si "Te porta e edhave", "Zog shiu", "Gishti idiot", "Dallëndyshe me pika", "Po", "Shtëpia me kulm teposhtë", "Pricsha qe fluturon" etj.

LIRIA

Liria është si dielli: e ngrohtë, e bardhë.

Liria është si këngë: e dashur, e ëmbël... Është kurora më e bukur e trëndafilin në lulëzim! Pa liri rrezet e jetës së lumtur nuk ndriçojnë, sepse sytë e saj janë shkëlqim.

Liria është e shtrenjtë: për të kanë mbetur nënat pa djem, motrat pa vëllezër, çupëzat pa baba, vogëlushët pa nëna...

Askush s'dëshiron të jetojë pa liri!

as njerëzit

as lulet

as zogjtë

as fluturat...

të gjithë e duan lirinë.

Liria është ylber i paqes.

Zejnullah HALILI

Përkujtojmë

PROZA POETIKE

Çfarë t'i themi këtij teksti që e lexuam? Tregim? Nuk na e mbush mendjen, është shumë i shkurtër dhe nuk tregon ngjarje. Poezi? Jo, nuk është në vargje, sado që shpreh ndjenja të fuqishme të autorit. Është pra tekst që të ngjan si një poezi e shkruar në prozë. E përkujtojmë, ngase e kemi mësuar edhe më parë: tekstet e këtilla, që janë midis prozës e poezisë, që kanë elemente të njëres dhe tjetrës, quhen *proza poetike*.

Detyrë

Bisedoni në klasë çfarë kuptoni me fjalën LIRI.

Zejnullah HALILI (1945-2004) lindi në fshatin Kokaj të Vitisë. Punoi kryeredaktor i "Gazetës së pionierëve" dhe i revistës "Pionieri" në Prishtinë. Është autor i shumë librave për fëmijë në poezi dhe në prozë, si "Ylberi" (1969), "Shitësja flokartë" (1971), "Ç'thonë borëbardhat" (1973), "Eshkë e dritë" (1977), "Vendlindja shihet me zemër" (1984), "Udha kah agu" (1993), "Unazë" (2004) etj.

NASTRADINI DHE MBRETI

Në shkollën ku po ndiqte mësimet Nastradini i vogël, shkoi për vizitë vetë mbreti. Meqë Nastradini iu përgjigj për mrekulli pyetjeve të mësuesit, mbreti e nxori një lirë t'ia jepte si shpërblim. Por Nastradini nuk e mori.

– Pse nuk e merr? – u habit mbreti.

– Më rrah babai, – iu përgjigj Nastradini – sepse mendon se e kam vjedhur.

– Po ti thuaj se ta dhashë unë, – i tha mbreti.

– Ah, Lartmadhëri, – u përgjigj Nastradini, – nuk do të më besojë, sepse do të më thotë: “Po të kishte dhënë mbreti, do të jepte më shumë.”

Dhe mbreti, duke e parë sa i mençur ishte, i dha një grusht lira.

Anekdotë popullore

Bisedojmë për tekstin

Çka dini për personin e Nastradinit? Përshkruani karakterin e tij!

Përse Nastradini nuk e merr lirën (paratë) që ia ofron mbreti për dijen që tregon?

Si i përgjigjet ai habitës së mbretit për shkakun që refuzon ta marrë lirën?

Si reagon mbreti kur sheh mençurinë dhe mprehtësinë e Nastradinit?

Detyrë

- Çfarë ju duket përgjigja e Nastradinit? Vini kryqe në përgjigjet që ju duken të sakta.

E sinqertë _____

Shpotitëse _____

Me humor _____

E pamenduar _____

E shpejtë _____

- Përshkruani Nastradinit: Si është ai, çka ka qejf më së shumti?

Mësojmë më shumë

ANEKDOTA

Anekdotat janë rrëfenja të shkurtra që përshkohen nga humori i hollë.

Përveç anekdotave popullore, ka edhe anekdota që lidhen me njerëz të ndryshëm të shquar: udhëheqës, shkrimtarë, piktorë, filozofë etj.

Nëpërmjet tyre kuptohet më lehtë se çka kanë menduar dhe si janë sjellë ata në jetën e tyre të përditshme.

Me anekdota janë krijuar edhe libra të veçantë.

TI DËBORË KE MBULUAR SHTIGJET

*(Këngë e një vogëlushi në Opojë,
i cili të atin e ka në kurbet)*

Ti, dëborë, ke mbuluar shtigjet
e s' më le të dal te kroi...

Je e bardhë, po s'më dhimbesh!

Të kishe ngjyrën e gjelbër,
të kishin kullotur qengjat.
Të kishe ngjyrën e kuqe,
unë do të mblidhja burbuqe.

Je e bardhë, po s'më dhimbesh!

Ti, dëborë, ke mbuluar Opojën,
ne fëmijëve na e vodhe lojën.
Pse s'derdhesh si shi në lumë?
Lumit i kthehet lejleku.

Pse s'bie si fluturat në luadhe?
Luadhit i kthehet ylberi.
Vjen dhe im atë nga kurbeti
e bëjmë një dasmë të madhe.

Vehbi KIKAJ

Fjalorth

në kurbet – në mërgim, në një vend të huaj

dëborë – borë

luadhe - livadhe

Bisedojmë për poezinë

Në këtë vjershë poeti i këndon mërgimit (kurbetit). Në mërgim, gjatë historisë, kanë shkuar shumë shqiptarë nga vise te ndryshme, kush për kafshatën e bukës e kush nga dhuna që kanë ushtruar ndaj tyre pushtetet okupuese.

Personazhi i kësaj poezie është një djalë nga Opoja e Kosovës, i cili të atin e ka në kurbet dhe pret t'i kthehet.

Pyetje

- Përse djali i kësaj vjershe nuk e do borën?
 - Çka i thotë ai borës?
 - Çfarë do të ndodhte sikur bora të kishte ngjyrën e gjelbërt?
 - Po të kishte ngjyrën e kuqe, çka do të ndodhte?
 - Përse i thotë borës djali: Je e bardhë, po s'më dhimbsesh?
 - Çfarë kërkon djali prej borës që lumit t'i kthehet lejleku, ndërsa livadhit ylberi?
 - Çka ëndërron djali kur babai t'i kthehet nga kurbeti?
 - Çfarë ndien ti për djalin e kësaj poezie? Shëno me plus përgjigjen që të duket e saktë.
-
- Dashuri? _____
 - Xhelozia? _____
 - Dhimbje? _____
 - Mëni? _____

Vehbi KIKAJ (1942-1996) lindi në Lupç të Poshtëm të Podujevës. Është njëri nga shkrimtarët tanë më të shquar për fëmijë. Botoi librat me poezi e me tregime: "Gurrat", "Zogu i argjendtë", "Shtëpia ime kasy" dhe romanin "Sarajet e bardha". Pas vdekjes iu botua kompleti i veprave.

KTHIMI I GJERGJ KASTRIOTIT NË KRUIJË

Në mur, përsipër vatrës, varej një shpatë e kohëve të vjetra, që s'e ngre dot njeriu i sotëm as me dy duar. Qe palla e Kastriotëve, e mbajtur brez pas brezi prej trimave që nxori ajo derë e shkëlqyer. Turqit e shkelën dhe e plaçkitën kështjellën, por pallën s'e nganë, se asnjë s'qe i zoti ta përdorte.

Vojsava e varfër ngre kryet shpesh dhe

e shikon atë shpatë dhe sytë i mbyshen me lot. Qan nëna për një bir, qan dhe shpata për një burrë!... Ç' u bë ai djalë, ku është ai trim? Gjer kur do të valojë mbi fortesën e Krujës ai flamur i urryer i tiranit të huaj? Gjer kur do ta presë nëna të birin, Kruja të zotin, Shqipëria të atin, bota trimin që s'ka shok?

Po përnjëherësh hapet dera dhe hyn brenda një luftëtar i hijshëm, fisnik e madhështor, hundëshkabë, sypetrit, me mjekër të gjatë e të dredhur, i veshur me çelik, i armatosur gjer në dhëmbë.

Vojsava kthehet, e shikon, përpiqet të ngrihet, por qëndron si e ngrirë nga ajo pamje e papritur. Fërkon sytë, se mos sheh ëndërr. Luftëtari që hyri, ishte gjallë i shoqi, Gjon Kastrioti, por më i ri, më i bukur, më i lartë...

"Në mos je hije a fantazmë, që vjen të gënjeshtë një plakë të varfër, një qyqe të neveritur, ti je im bir, ti je Gjergji im... Fol! Fol! Mos më mundo!..."

Po luftëtari nuk flet dot. Ai, të cilit s'i ishin vrenjtur sytë as kur i binin shigjetat dhe gjylet si breshër mbi supet, as nga qindra të vrarë e të plagosur rrotull, qan tani si çilimi, bie më gjunjë, i puth dorën princeshës së nderuar, por lotët e mbytin dhe s'thotë dot: "Unë jam". Po nëna e mori vesh. E njohu nga syri, e njohu nga fytyra, e njohu nga sjellja. Pastaj e njohu më mirë ajo, Shqipëria dhe bota nga ato që bëri. Ai qe i tërë dhe gjallë Gjergji Kastrioti...

Si mori bekimin e nënës dhe u bë dy herë më i fortë se më parë, rrëmbeu shpatën që varej në mur, sikur të ishte e lehtë si pendë, e ngjeshi pas brezit dhe shkoi në fortesë.

Kruja, që dukej e shkretuar, lëviz dhe ngjallet. Burra, gra, fëmijë janë mbledhur në shesh të qytetit: ca të gëzuar si në dasmë, këndojnë, të tjerët qajnë, të gjithë shikojnë nga maja e fortesës dhe bërtasin e brohorasin. Flamuri i huaj u hoq dhe tani valon në erë flamuri i Shqipërisë. Për atë gëzohet populli, për atë tingullojnë kambanat, për atë gjëmojnë topat. Ato që ngjajnë nën atë flamur, nën atë kryeushtar, i shkruan historia me shkronja të arta, i buçasin malet, brigjet dhe gurët e Shqipërisë, i tregojnë përrallat dhe legjendat e pleqve dimrit rreth vatrës.

Fan S. NOLI

Fjalorth

pallë – shpatë

fortesë – kështjellë

gjyle – gjyle topi, lloj predhe që del nga topi si mjet luftarak

çilimi – fëmijë i vogël

Bisedojmë për tregimin

Në këtë tregim bëhet fjalë për kthimin e kryetrimt Gjergj Kastrioti – Skënderbeu në Krujë, për gëzimin që përjeton nëna e tij dhe mbarë populli shqiptar. Flisni më shumë bashkë me mësuesin apo mësuesen për historinë e Skënderbeut, duke u përgjigjur edhe në pyetjet në vijim.

Pyetje

- Përse kishte ngelur varur në mur të kështjellës palla e rëndë e Kastriotëve?
- Çka ndien Vojsava e varfër kur e shikon atë pallë? Cila ishte Vojsava?
- Si duket luftëtari që papritmas hyn në Kështjellën e Kastriotëve?
- Çka i thotë Vojsava e befasuar atij?
- Si e njohu ajo të birin e saj, Gjergjin?
- Çfarë bëri Gjergji kur mori bekimin e nënës?
- Si reagoi populli i Krujës kur pa kryetrimin Skënderbe përpara?
- Kush krejt rrëfen sot për bëmat e Gjergj Kastriotit – Skënderbeut?

Detyrë

- Lexojeni tregimin dy-tri herë në grupe të vogla dhe ritregojeni sa më saktë.
- Çka dini për kryetrimin Skënderbe? Informohuni për të nga shokët/shoqet, nga të rriturit, nga librat dhe nga interneti dhe bëni secili një prezantim 5-minutësh!

Fan S. NOLI (1882-1965) lindi në Qytezë (Ibrik-Tepe), fshat shqiptar në Thrakën turke, jo larg Adrianopoli (Turqi) dhe vdiq në Lauderdale të Floridës (SHBA). Mësimet e mesme i kreu në Edrenë, ndërkaq u laurua për filozofi në Universitetin e Harvardit në Boston Mass dhe për muzikë në konservatorin e Nju-Englandit. Ishte kryeministër i Qeverisë Demokratike të Shqipërisë (1924). Është poet, dramaturg, studiues i muzikës, historian, përkthyes i spikatur, politolog etj. Vepra të tij të njohura janë: "Israelitë e Filistinë", "Historia e Skënderbeut", "Albumi" etj.

MBRËMJE NË ULQIN

Kalaja e vjetër. Dhe rojet nga guri.
Porta dru i zi dhe një gjysmë muri.
Andej deti i paanë, gjithë kaltërsi,
Këndej vreshti me rrush të ri.

Dhe një ulli. Dhe një shegë...
E lart hëna, si një flegër shalqiri
atje – varur në një degë,
ndërsa në ëndërr kotet Ulqini.

Mes vreshtit kasollja. Mbi të hëna fanar,
vendit thua njëmend nuk lëviz.
Ty të pret, or. A e zure, paç verë të mbarë!
- Jo, nuk zihet dot, po s'e qëllon me shtizë.

Varkat kthehen nga deti me natë,
ndërsa floçka e bukur del të shëtisë.
- Pse s'ia vjedh këmishën e gjatë,
pse s'ia vjedh fshehtësitë?!

Nexhat HALIMI

Fjalorth

kotet- e merr gjumi, dremitet

floçka – figurë e përrallave tona, që përfytyrohej si një vajzë e bukur me flokë të gjatë, gjysmë njeri e gjysmë peshk

Bisedojmë për poezinë

- Si e përshkruan poeti kalanë?

- Po mbrëmja si duket në Ulqin?

- Kush del të shëtisë, kur varkat kthehen nga deti?

- Çfarë figure kemi në vargun: *E lart hëna, si një flegër shalqiri*

Mësojmë më shumë

METAFORA

Në këtë poezi kemi edhe shprehjet *porta dru i zi, hëna fanar*. Nuk përdoret pra lidhësja krahasuese *si* apo *porsi*, siç ndodh te krahasimi. Në rastet si këto, kemi të bëjme me një figurë tjetër letrare që quhet *metaforë*, e që njihet si mbretëreshë e figurave letrare. Metafora është në fakt krahasim që e bëjmë në mendjet tona.

Detyrë

- Gjeni dhe shënوني metafora të tjera nga tekstet letrare të cilat do t'i zgjedhni vetë, qoftë në gjuhën shqipe ose në gjuhën e vendit ku jetoni dhe paraqitni ato në klasë.

Nexhat HALIMI (1949) lindi në Dumnice të Poshtme të Podujevës, ndërsa u shkollua dhe jeton në Prishtinë. Punoi gazetar në gazetën "Rilindja" të Prishtinës. Shkruan për të rritur, por edhe për fëmijë. Për fëmijë botoi librat "Molla e fshehur" (1989), "Lulja që qan" (2005), "Fyelli i gjallë" (2008) etj.

DASHURIA E NËNËS

Dimri pati hyrë me kohë. E ne nuk qemë të veshur mirë. Mbërdhinim shumë, kur shkonim në mëngjes në shkollë. Ishin kohëra të vështira, vitet e para pas luftës. As që dinim ç'qenë xhupat e palltoja e madhe! Edhe më pisk e kishim, kur binin shira. Ç' do të na mbanin këpucët e vjetra! Na bëheshin këmbët ujë e baltë.

Më kujtohet si tani. E kisha nënën të sëmurë. Nuk di nga ç'sëmundje, veç shihja se si herë zbehej e herë skuqej prush nga temperatura. Babai i rrinte te koka dhe dilte, sillte prapë mjekun.

Një ditë, aty në të ngrysur, vura re se buzët e nënës ishin bërë eshkë. Ajo, e shtrirë në shtrat me sytë pothuajse mbyllur, rënkonte me zë të ulët. U tremba e u drodha. Nuk isha as 11 vjeç. Kujtova se po vdiste. Pashë në sy babanë dhe psherëtiva thellë, gati në të qarë. Ai më vuri dorën në sup e më tha:

- Ti u rrite! Ç'janë këto!? A vete të blesh një kile portokalle, t'ia shtrydhim nënës!

Mora lekët dhe u sula tatëpjetë shkallëve. Pas aq kohe me qiell të vranët, ia nisi një goxha shi. Vrapova përmes shiut, pa ndaluar askund. Doja të bëja edhe unë diçka për nënën, diçka sado të vogël.

Kur u ktheva, kulloja ujë i tëri dhe mezi merrja frymë. Po, për çudi, nuk ndieja të ftohtë. Një zjarr i brendshëm më ndizte gjithë trupin. Hoqa këpucët dhe i lashë pas derës. Hoqa edhe çorapet e lagura. Hyra në dhomë ngadalë. Gishtat e këmbëve më ishin zbardhur dhe fishkur, po punë e madhe!

I dhashë portokallet babait dhe prita të më thoshte ndonjë fjalë të mirë, se kisha shkuar dhe kisha ardhur shpejt. Pazarin e kishim larg dhe rruga në të kthyer qe plot të përpjeta. Po atij as që i vajti ndër mend të më lëvdonte.

U ngrys, me të më parë. Dhe më shtyu lehtë drejt oxhakut që të thahesha te zjarri, duke më fshehur me shpatulla prej syrit të nënës. Që ajo të mos më shihte në atë gjendje e të mos shqetësohej për mua. Por, nëna sikur i shpoi me sy shpatullat e babait! Dhe ndodhi e papritura!

- Obobo, djali! – thirri dhe, hop, kërceu në dysheme prej shtratit, Thoshe se nuk ishte e sëmura e venitur me buzët eshkë! U dredh tek unë me rrëmbim.

Më fshiu flokët me peshqir dhe më ndërroi me ç'mundi. Pastaj u ul pranë zjarrit e më mori në prehër. Filloi të ngrohete nëpër gjuhëzat e flakës duart që i digjeshin dhe të fërkonte me to këmbët e mia akull.

Im atë e shikonte nënën i habitur, po s'guxonte të fliste. Të dukej se trembej të mos e përmendte. Sikur ajo të qe ngritur përgjumshëm, e sapo t'ia ndiente zërin babait, do të zgjohej. Do të kthehej në gjendjen e parë e do të shtrihej tek ishte, pa pikë fuqie. Ndërsa nëna, tek më mbante shtrënguar në gji, si të isha krejt i mitur, tundej me faqen puqur pas kokës sime dhe më mërmëriste aq e aq fjalë të ëmbla...

Të nesërmen u çova vonë. Kur hapa sytë, ndodhi çudia më e madhe. Pranë jastekut pashë një palë këpucë të tjera, të bukura e të reja fringo, ngjyrë kafe.

As që kisha parë e jo më mbathur këpucë të atilla. Për një çast kujtova se qeshë në ëndërr. Por, jo! Nëna po më buzëqeshte nga shtrati i vet. Ishte e këputur dhe rrathët mavi rrotull syve i shquheshin qartë.

- Janë të tuat! – më tha. – Ti mbash me shëndet!

E paskësh mposhtur sëmundjen, ndonëse për pak kohë! Kishte dalë nga shtëpia herët dhe m'i kishte blerë te ndonjë tregtar! Shtrenjtë, patjetër! Me të hollat që kurseheshin për barnat e saj! Dhe përsëri qenkësh kthyer në shtrat! Por tanimë ishte e qetë e jo si më parë!

Pas disa ditësh u ngrit dhe nisi prapë të sillej nëpër shtëpi si flutur, duke bërë punët.

Babai i tregoi gjithçka mjekut. Ai u mendua pak dhe tha:

- Po, njihet ky rast. Dashuria e nënës për fëmijën bën çudira.

Ramadan PASMAÇIU

Fjalorth

xhupat – setrat, xhaketat

të mos e përmendte - të mos e sillte në vete

ishin bërë eshkë – ishin tharë e mavijosur

Bisedojmë për tekstin

Ngjarja e këtij tregimi është e periudhës së pas Luftës së Dytë Botërore. Në të bëhet fjalë për dashurinë e nënës ndaj fëmijës, e cila del të jetë mbi të gjitha dashuritë. Mënyra si rrëfëhet, sinqeriteti me të cilin paraqiten situatat na bëjnë të mendojmë se kemi të bëjmë me një evokim të kujtimeve të vetë autorit nga fëmijëria e tij.

Pyetje

- Cilat janë personazhet e këtij tregimi?
- Çfarë teme trajtohet në këtë tregim?
- Kush në të vërtetë rrëfen këtu dhe çfarë kujton ai?
- Çfarë ishte gjendja sociale e njerëzve në kohën për të cilën bëhet fjalë në këtë tregim?

Detyrë

- Shkruaj një kujtim për ndonjë rast të kujdesit të veçantë apo të brengës së veçantë të nënës për ty.

Mësojmë më shumë

TREGIMI

Në këtë tekst përshkruhet një ngjarje. Ky lloj i tekstit letrar quhet tregim. Në të vërtetë, këtu kemi të bëjmë me një përjetim të vetë rrëfimtari i cili në këtë rast mund të jetë vetë autori i tregimit. Mirëpo në këtë ngjarje marrin pjesë edhe nëna, babai e mjeku. Të gjithë këta quhen personazhe. Kemi personazhe kryesore dhe personazhe të dorës së dytë. Personazhet nganjëherë mund të ndahen edhe në pozitive (ata që bëjnë veprime të mira) dhe negative (ata që bëjnë veprime të këqija).

Ramadan Pasmaçiu (1938) lindi në Berat. Në Tiranë mbaroi fakultetin për gjuhë dhe letërsi shqipe. Sot ka shtëpi të vet botuese në Tiranë dhe boton kryesisht vepra për fëmijë. Libra të tij të njohur janë "Tregim për kecin bardhosh", "Kasollja", "Kori gazmor", "Udhëve të fëmijërisë" etj.

SIKUR GJITHË BOTËN TË MA FALIN...

Mbi krahët e ëndrrës
brodha në Evropë,
pashë tjetër jetë,
pashë tjetër botë.

Hej, sa befasira,
hej, sa gjë e rrallë,
as edhe në ëndërr
nuk i kisha parë.

Mirëpo Eifelin
që pashë në Paris
s'kisha për ta ndërruar
me një qiparis,

me një qiparis
të vendlindjes sime,
ku më lindi nëna
ku kam sa kujtime...

Fontanat e Londrës
në argjende larë,
s'kisha për t'i ndërruar
as me një ujëvarë,

Sas më një ujvarë
e as me një gurrë,
që ke ti, Vuno
që ke ti, o Lurë.

Edhe Koloseun
në Romën plot bujë,
s'kisha për ta ndërruar
me kalanë në Krujë,

me kalanë në Krujë
ku osmanët theu
shpata famëmadhe
që kish Skënderbeu.

Plazhet që ka Spanja
sikur të m'i falin,
s'do t'i ndërroja kurrë
me plazhin e Jalit,

me plazhin e Jalit,
që shkëlqen si xham,
ku kam plot kujtime
dhe vendlindjen kam.

Me asgjë, asgjë
s'e ndërroj kurrë Jalin,
sikur gjithë botën
mua të ma falin!

Odhise K. GRILLO

Fjalorth

Eifel, i – këtu: Kulla e Eifelit në Paris

qiparis, i – lloj druri gjethebjajtës

Koloseum, i – arena antike në Romë

bujë, a - zhurmë

Bisedojmë për poezinë

Poeti i këndon me dashuri vendlindjes së tij. Për ta vënë në pah ndjenjën e tij të fuqishme të dashurisë për të, ai bën krahasime me vende të tjera të bukura të botës.

Pyetje

- Ku e shpie ëndrra poetin?
- Çfarë sheh poeti në vendet e njohura dhe çka kujton ai në ato raste?
- Në cilat vargje shprehet më fuqishëm dashuria e poetit për vendin e lindjes?

Detyrë

- Shkruaj çka mendon për këtë poezi? A të duket e zmadhuar apo reale gjithë kjo dashuri për vendlindjen? Arsyeto mendimin tënd.
- Çfarë vendesh të bukura ka në vendin ku jeton ti? Cilat do t'i kishte përmendur poeti sikur të kishte shkruar një vjershë për atë vend?
- A mund t'i shtosh poezisë një strofë për vendin tënd? Provo!
- Mëso ta lexosh vjershën sa më bukur apo mësoje përmendsh në tërësi ose vetëm disa vargje (mund të formoni edhe një grup me disa shokë/shoqe: secili/a të mësojë përmendsh nga një strofë apo nga dy vargje).

Odhise GRILLO (1933-2003)

Lindi në fshatin Vuno të Himarës. Mbaroi studimet për gjuhë dhe letërsi shqipe dhe punoi profesor në fakultet dhe gazetar e redaktor. Është autor i një numri të madh të librave me poezi e me tregime e përralla për fëmijë, si "Kush e ka kapuçin", "Trimëresha e Tërbaçit", "Pse shtu e pse kështu", "Mollëkuqja e fëmijërisë", "Një zog këndon e qan", "Mollët magjike", "Gabimet e veshkaushit", "Hajduti me çizme" etj. Përshtati për fëmijë disa vepra të njohura të letërsisë botërore dhe të letërsisë sonë.

PLAKU ME VIOLINË

Në parkun e blertë të qytezës shpeshherë e takonim violinistin plak. Ai ishte njeri me pamje tërheqëse: kishe ballë të gjerë, fytyrë rrumbullkae, flokë të argjendta të paluara bukur në një anë dhe mbi hundën e drejtë mbante ca zyze katrore, të pastra.

Sa herë që vinte në parkun e bukur me vete merrte edhe violinën, bënte disa ecje poshtë e lart në rrugicën kryesore dhe pastaj ulej në bangën e drunjtë. Atëherë ne, pesë-gjashtë fëmijët e legjes, sa ishim në atë shoqërinë tonë, i afroheshim dhe si rëndom bisedonim një kohë me të e pastaj e lutnim t'i binte violonës. Plaku nuk përtonte.

E nxirrte violinën dhe me një buzëqeshje të ëmbël në fytyrë e shikim të tretur në kaltërsinë e qiellit, në largësi, ia niste melodisë së bukur. Ne bëheshim vesh dhe për një çast harronim se ku gjendeshim. Tingujt e melodisë së bukur na bënë për vete, na rrëmbenin mendjet tona plot fantazi dhe, edhe pse nuk kishim flatra, na bëhej se ngadalë-ngadalë po ngriheshim lart e po shkoni drejt ca hapësirave të reja plot jetë e dritë.

Nga telat e violinës tani na dukej sikur po dilnin me radhë dhjetëra e dhjetëra bilbila që hapnin sqepat e tyre të bukur dhe derdhnin cicërimat e ëmbla. Fluturonin ata bilbila në kaltri, rrihnin flatrat dhe përsëri ktheheshin e hynin në gojën e violinës e pastaj dilnin ma ca tinguj e cicërima të reja edhe më të gjata nga violina. Melodia e këngës së violinës vazhdonte të derdhej nëpër hapësirën e qiellit.

Herë-herë na bëhej se ajo i ngjante një ujvare që dershej nga ca shkëmbinj të kristaltë dhe duke rënë shdërrohej nëpër ca ylberë të bukur të rrumbullaktë. Plaku vazhdonte t'i binte.

Tani melodia ishte më dhembshme. Diçka po ndodhte në botën magjike të këngës. Sikur po shkrepnin vetëtima mbi një trëndafil, sikur po hidhej mbi një dre një ujë i pashpirt, sikur po e fundoste gjeratorja e ujit një notar të pastërvitur. Sytë e Plakut njomeshin dhe veç sa nuk rridhnin lot.

Por melodia shpejt ngjitej në një qiell të ri. Tingujt e këngës sikur bëheshin më të fuqishëm e dhembja zëvendësohej me një krenari dhe fuqi që i mposhtte edhe humnerat më të thella të maleve jetësore. Në horizontin e këngës sërish duket qielli i qetë dhe trëndafili, dreri e notari nuk duken më, por kujtimi për ta është më i gjallë, më i madh se sa vetë prania e mëher-shme e tyre.

Dhe, pastaj bilbilat sikur kthehen nga qielli, palojnë flatrat në tela dhe futen brenda në violinë. Melodia e këngës mbaron dhe Plaku e lëshon violinën para vetes, në gjuhë.

Ne marrim frymë me lehtësi. Sikur kthehemi nga një botë tjetër, nga lartësia e madhe e qiellit. Shkundim paksa kokat dhe flasim:

- Oh, të falemnderit, xhaxha!
- Ishte kjo melodi e bukur!
- Sikur na shpuri larg, na shëtiti dhe na ktheu sërish.

Plaku buzëqeshi. Ishte i kënaqur që ne pëlqenim këngën e violinës së tij. Kjo vazhdoi shumë ditë. Pasditeve dilnim në parkun e blertë dhe sapo e vërenim Plakun, e rrethonim, bisedonim me të dhe nuk e lenim pa e lutur që t'i binte violinës së tij. Ai nuk përtonte, e vënte nën mjekër, e merrte harkun dhe lozte. Meloditë gjithnjë ishin të këndshme, të gjata dhe sikur flisnin për diçka të bukur që ai e kishte humbur, por kujtimi i së cilës rronte ende tek ai. Një ditë nuk u duruam dhe nga kureshtja e pyetëm Plakun:

- Xhaxha, na trego për kë i thur këto melodi kaq të bukura? Duhet të jetë diçka e fortë që i jep këngës tënde një zjarr të tillë, një përjetim kaq të thellë?
- Keni të drejtë, fëmijë, keni...
- Por na thuaj ç'është ajo? Duam të dimë...
- Për një vogëlush, miq të dashur. Për një vogëlush që ishte shumë ëndërrimtar, që kishte flokë të tilla si ju, sy të pastër si qielli dhe vrap të lehtë si dreri. Çdo ditë ëndërronte të rritej, të bëhej i madh dhe i vlefshëm për këtë vend. Vraponte pas fluturave dhe bisedonte me to. Ngriste duart drejt ylberit dhe e luste t'i varej në gishta vetëm një herë.
- Rritu, rritu dhe pastaj do të më arrish! – sikur i thoshte ylberi.

E vogëlushi rritej, rritej dhe ëndërronte të bëhej i madh.

Por plasi lufta. Nga bombardimi ashtu si shumë njerëz të tjerë të këtij vendi, edhe ai, mbeti nën gërmadha të shtëpsë bashkë me të ëmën. Babai kishte qëlluar larg shtëpisë.

- Ah! – psherëtimë ne. – Sa keq!

- Po, po kështu ka ndodhur, - tha Plaku duke na hapur zemrën.

- E ke njohur? – e pyetëm ne.

- Oh, si jo, - tha ai. – Për këtë arsye këndoj me violinë për të. Kënga më duket sikur është aq e fuqishme sa e mund dhembjen që më ka shkatuar humbja e tij.

- Po kush ka qenë ai, xhaxha? – e pyetëm.

- Do ta merrni vesh më vonë, - tha. Sikur nuk dëshironte ta pyesnim më shumë. Dhe, vërtet, më vonë e kuptuam: ai kishte qenë biri i tij, i rënë në flakën e luftës. Më në fund, e morëm vesh edhe fshehtësinë përse kënga e tij ishte aq e bukur dhe përdëllimtare. E kuptuam gjithashtu edhe të vërtetën se ai me atë këngë e mposhte pikëllimin që i kishte shkatuar ajo humbje e madhe dhe ishte i kënaqur kur shihte se ne e dëgjonim me interesim e dashuri.

Ymer ELSHANI

Fjalorth

qytezë, a – qytet i vogël

bëhem sy e veshë – dëgjoj me vëmendjen më të madhe

gjerator/e – vorbull, këtu: shtjellë uji

përdëllimtare – e mëshirshme

Bisedojmë për tregimin

Në këtë tregim të bukur kemi dy kohë, atë të luftës dhe atë të pasqirimit, pra të pasluftës, përkatësisht të pasojave të saj, që na vijnë nëpërmjet dhembjes që bart më vete Plaku dhe që e shpreh nëpërmjet tingujve të dhembshëm të violinës së tij. Por, ta analizojmë tregimin:

Pyetje

- Cili rrëfen në këtë tregim?

- Si e kujton ai Plakun me violinë?

- Si i përjetonin fëmijët tingujt e violinës?

- Çka e pyesin fëmijët Plakun?

- Çka u thotë Plaku fëmijëve, për kë thur melodinë?

- Çka ëndërronte vogëlushi për të cilin thur melodi Plaku?

- Cili, në të vërtetë, ishte vogëlushi për të cilin thurte melodi Plaku?

- Çfarë mendoni, për cilën luftë bëhet fjalë në këtë tregim?

Detyrë

- Bisedoni, bashkë me mësuesen apo mësuesin, për pasojat që lë lufta.
- A mund të ndihmojë muzika dhe si mund të mundësojë ajo që të përballohet dhimbja, si në rastin e Plakut?

Mësojmë më shumë

FATI TRAGJIK I SHKRIMTARIT YMER ELSHANI

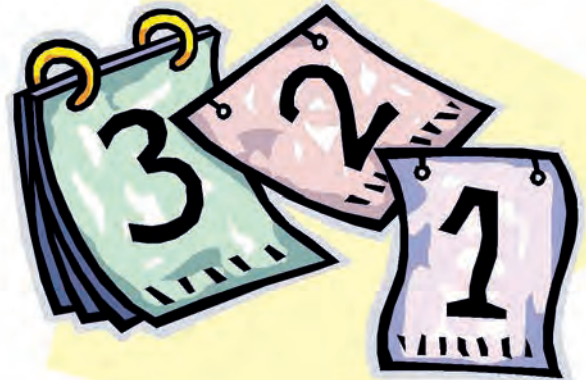

Autori i këtij tregimi, Ymer Elshani, është njëri nga shkrimtarët më të mirë shqiptarë për fëmijë. Ka shkruar shumë libra me vjersha e me tregime, si dhe romane për fëmijë. Po ashtu, është marrë aktivisht edhe me studimin e letërsisë për fëmijë.

Vepra të tij për fëmijë jënë: "Anija e miqësisë", "Çka ëndërrojnë lulet", "Loti udhëtar", "Ishulli i lumturisë", "Guri i çmueshëm", "Plaku me violinë", "Ndodhitë e Hundëkarotës", "Aventurat mbi trotinetin e vjetër" etj

Ai lindi në Korroticë të Poshtme të Drenasit (ish-Gllogovcit) më 1948, ndërsa u vra dhe u masakrua nga ushtria serbe në luftën në Kosovë, më 17 prill të vitit 1999, bashkë me katër djemtë e tij, me gruan, me nënën, kunatën dhe me afro 60 bashkëqytetarë të tjerë shqiptarë.

Bazuar në mesazhin që del nga vepra letrare për fëmijë e Ymer Elshanit, mund të themi se është shkrimtari veprat e të cilit rrezatojnë më së shumti mirësi, dashuri e humanizëm për njeriun pa dallim kombi a ngjyre, por njëherësh është edhe shkrimtari me fatin më tragjik në mbarë historinë e letërsisë botërore.

NË RRETH

Vjen Janari – sihariq,
Pas tij Shkurti – shkurtabiq.

Marsi shtrihet në dy stinë,
E ringjall Prilli bimësinë.

Dielli n'Maj mbush bateritë,
Qesh Qershori me qershitë.

Korr Korriku ç'është pjekur,
Pjek Gushti çfarë ka mbetur.

Shtatori i grish shkollarët,
Tetori i tremb shtegtarët.

Vjen Nëntori princ nga Vlora
Në Dhjetor harliset bora.

Na i ranë gjethet kalendarit:
Rrethi prapë nis prej Janarit.

Luhet loja shkathët-ngathët,
Lisi i jetës i trash rrathët...

Abdullah THAÇI

Fjalorth

sihariq – lajm

grish - thërret

harliset – merr hov

Bisedojmë për poezinë

- Poezia mban titullin "Në rreth". Përse?
- Ç'është në të vërtetë, ky rreth, kjo lojë, siç thuhet në vargjet e fundit?
- Çfarë kuptojmë me vargun "*Lisi i jetës i trash rrathët...*"

Detyrë

- Gjeni figurat letrare në këtë poezi dhe nënvizojini ato.
- Gjeni një krahasim apo një metaforë edhe për muajt për të cilët ato figura mungojnë në këtë poezi.
- Shkruani emrat e muajve të vitit në gjuhën shqipe dhe ne gjuhën e vendit ku jetoni.

Shkruani në fletore:

Sa strofa ka kjo poezi? _____

Sa vargëshe janë strofat? _____

A ka rimë kjo poezi? _____

Nëse ka rimë, si quhet ajo? _____

Abdullah THAÇI (1942) lindi në fshatin Novosellë të Pejës. Është profesor i kimisë. Botoi dhjetëra vëllime me poezi për fëmijë, si "Lumi i dritës", "Treni i bardhë", "Duke pritur ylberin", "Anës Drinit", "Ani, Kosovë, ani", "Vjersha hutaqe", "Përralla nga Prevala" etj. Jeton në Prizren.

ANDRRA E AFRIMIT

Prindët kishin shkue me i urue ditëlindjen njëj miku të shtëpis.

Mbasi i përsëriti mësimet e së nesërmes, Afrimi u ba gadi me fjetë. Nji kënaqsi e madhe ia kishte pushtue zemrën: nesër do t'i përgjigjej çdo pyetje të mësuesit.

Kryet iu zhyt në nënkrejçë, iu mbyllën sytë, e mbas pak buzët i lëvizshin ngadalë, fytyra i gazmohej. Ai andrronte...

...Mësuesi hyri në klasë. Nxanësit brofën në kambë tue e përshëndetë: - Mirëmëngjes!

Zhurma e maparshme tash u shëndrrue në qetsi, që e prishte vetëm shfletimi i regjistrit. Të gjithë i kishin drejtue sytë kah mësuesi. Afrimi pritte me padurim ta thërriste mësuesi, por ai thirri nji tjetër:

- A ke mësue, Ali?

- Jo, u përgjegj Aliu kryeulun.

- Pse, - e pyeti prap mësuesi.

- S'kam pasë kohë! Në klasë shpërtheu gazi. Dje mbasdite e kishin pa shoket tue luejtë nëpër pluhun. Madje Afrimi e kishte thirrë me mësue bashkë, por ai s'kishte pranue. E tash, që, iu dha ajo çka meriton: dyshi.

- Pse nuk mësoni?! - tha mësuesi.

- Kemi mësue... - i shpëtoi prej goje Afrimit dhe kafshoi buzën.

Mësuesi u mrrol. Shikimi i mprehtë i tij shetitte prej banke në bankë. Nxanësit mendojshin se do t'i britte secilit prej tyne. Por, për habin e të gjithëve, ai kapi regjistrin...

Afrimit i rrihte zemra ma shpejt se zakonisht. "Qe, mue do të më pyesi..."

Ndoshta pyetja ka me qenë tepër e vështirë, e mandej - dyshi! Kot mësova dje tanë mbasditën... Ah, budalla unë! - mendonte me vete Afrimi.

- - Afrim Bardhi, - kumboi zani i mësuesit.
- - Këtu!
- - Po ti, a e ke mësue?
- - Su urdhnoni...
- - Mirë, - tha mësuesi e mandej vijoi, - Fol, Afrim, për malet e Kosovës.
- Afrimi mendonte. Nuk dinte si me fillue: prej Maleve të Sharit apo mprej
- Bjeshkëve të Nemuna? Ma në fund vendosi:
- “Në Jug të Kosovës naltohen Malet e Sharit. Këto male shtrihen në Maqedoni drejt kufirit të Shqipnis dhe mbërrijnë thellë në Greqi. Maja ma e naltë e Maleve të Sharit quhet Maja e Liqenit; mandej vjen Korabi...
- Të gjithë ndëgjojshin me vemendje. Asnjani s’do të mundte me folë ma mirë e ma bukur se Afrimi. E ai vazhdoi:
- “...Në këto male gjinden pyje të mëdha dhe kullosa të begatshme, ku rritet e ushqehet bagtija. Asht i përmendun djathi i Sharit...
- - Të lumtë, Afrim, ulu, dhetëshe! – tha me gëzim mësuesi e mandej iu drejtue nxansave: - Kështu mësohet! Kështu duhet ta shpjegoni mësimin... Si në shkollat e nalta, e çmova Afrimin me dhetëshe, sepse e meriton...

• * *

- Në dhomë dikush thirri:
- - Afrim! Afrim!
- Ishin prindët e tij, të cilët u kthyen prej vizite.
- Afrimi u zgjue. I erdh keq që i duel gjumi e andrra iu largue. Dhe prap ra me fjetë.
- Të nesërmen Afrimi muer pesëshe në gjeografi. Po nuk ishte i kënaqun me të; dëshironte dhetëshen e andrrës.
- - Kur do të bahem student, me marrë at dhetëshe? – pyette vedin.
- 1956 Anton PASHKU

• Bisedojmë për tekstin

- Ky është një tregim i hershëm i shkrimtarit të njohur Anton Pashku. Temë ka jetën shkollore, e cila hyn edhe në ëndrrën e vogëlushit Afrim.

• Pyetje

- - Ç’bëri Afrimi kur prindërit dolën nga shtëpia?
- - Çfarë ëndrre pa Afrimi?
- - Cilin e ftoi mësuesi të pyetej?
- - Çfarë tha Afrimi, që mësuesi e thirri edhe atë të pyetej?
- - Çfarë pyetjeje i shtroi mësuesi Afrimit dhe si u përgjigj ai?
- - Çfarë note mori Afrimi dhe çka tha mësuesi për të?
- - Si u zgjua Afrimi nga ëndrra?
- - Përse Afrimi nuk u kënaq të nesërmen me pesën që mori në gjeografi?

Mësojmë më shumë

GJUHA LETRARE SHQIPE

Ky tregim ka një gjuhë pak më ndryshe nga ajo e zakonshme e vjershave dhe tregimeve të tjera që i hasim në libra. Kjo gjuhë i ngjan më shumë së folmes në shtëpitë tona, posaçërisht me të folmen e prindërve dhe të gjyshërve tanë. Fjala është për dialektin gegë, i cili flitet në Shqipërinë e Veriut dhe në Kosovë. Në pjesën jugore të Shqipërisë flitet dialekti toskë. Dialektet dhe të folmet në krahina të ndryshme shqiptare kanë dallime, por kanë edhe bukurinë e tyre. Atdhetarët tanë, siç kanë punuar gjithnjë për përpërimin e gjuhës sonë, kanë punuar edhe për bashkimin e saj. Më 1972, në Tiranë, u mbledhën gjuhëtarët nga të gjitha viset shqiptare dhe mbajtën Kongresin e Drejtshkrimit të Gjuhës shqipe. Me atë rast miratuan gjuhën e njësuar letrare shqipe, të cilën që nga ajo kohë e lexojmë në libra, në gazeta e revista dhe e flasim në shkolla dhe në media.

Detyrë

- Teksti i Anton Pashkut është shkruar në dialektin gegë. Ku mund të merret vesh kjo? Nënvizoj trajta që dallojnë nga gjuha letrare, e cila që prej vitit 1972 përdoret për shkrimin shqip.
- Kthejeni këtë tekst ose së paku një fragment të tij në gjuhën e sotme letrare dhe lexojeni në klasë.

Anton PASHKU (1937-1995) lindi në Grazhdanik të Hasit afër Prizrenit, ku edhe u varros. Shkollën e mesme e kreu në Prizren dhe në Prishtinë. Që nga viti 1958 punoi në gazetën "Rilindja dhe në Edicionin botues të "Rilindjes" në Prishtinë. Njihet si prozator për të rritur, por në rininë e tij shkroi edhe për fëmijë. Tregimet e tij për fëmijë iu botuan pas vdekjes në vëllimin "Galtina", më 2005

FJALË TË URTA SHQIPE

- Guri në vend të vet peshon ma randë. (*Shkodër*)
- Gyrbeti asht sen i ranë. (*Kosovë*)
- Ma mirë në kashten tane sesa në pamuk të huej. (*Bajgorë – Kosovë*)
- Molla pik nën mollë. (*Kosovë*)
- Shqiptari kahdo qi shkon, venin e vet s'e harron. (*Kosovë*)
- Kali i huej të len në baltë. (*Shkodër*)
- Shpia me dy të kqia: duhani dhe rakia. (*Prizren*)
- Liria nuk blihet, ajo fitohet. (*Ferizaj*)
- Dy herë flitet në mulli, një herë në shpi. (*Shkodër*)
- Kush pi duhan në të ri, pendohet në pleqëri. (*Vlorë*)
- Ni ves që piqet, s'hiqet. (*Kosovë*)
- Zanati s'të le pa bukë. (*Korçë*)

Bisedojmë për tekstin

Këto janë fjalë të urta shqipe. Vendi i shënuar nën to, përcakton vendin ku ato janë mbledhur.

Mësojmë më shumë

FJALËT E URTA

- Fjalët e urta, të cilat ndryshe quhen edhe proverba, kanë lindur nga përvoja jetësore e popullit. Ato janë thënie të shkurtra që shprehin mendime për ngjarje, dukuri e çështje të ndryshme.
- Ato përdoren shpesh si përgjigje për situatat e ndryshme në të cilat njerëzit gjenden në jetë.
- Fjalë të urta kanë krijuar edhe shkrimtarët, si Naim Frashëri, Sami Frashëri, Ndre Mjeda, Andon Zako Çajupi etj.

Detyrë

- - Në klasë, në grupe, zbërtheni kuptimin e këtyre fjalëve të urta. Diskutoni pastaj për interpretimet që u bëni.
- - Mendoni për fjalë të urta në gjuhën e vendit ku jetoni. A gjeni ndonjë fjalë të urtë që ka të njëjtin kuptim si një fjalë e urtë shqipe?

Lojë skenike

SHOKËT E IDEALIT

(Fragment)

(Në skenë hynë edhe tre fëmijë: Çamja, Dibrani dhe Dardani, të cilët kishin dëgjuar një pjesë të bisedës.)

ÇAMJA: Punë e mbarë ju qoftë, o xhaxhi!

PIKTORI: Ju faleminderit, e mirë se na erdhët!

DARDANI: A mund të pyesim edhe ne diçka në lidhje me këtë temë, xhaxhi piktor?

PIKTORI: Vetëm urdhëroni. Ato që i di do t'ua them me shumë dëshirë.

ÇAMJA: Kur jemi te Lidhja e Prizrenit, cili ka qenë udhëheqësi kryesor i atyre burrave luftëtarë?

PIKTORI: Ymer Prizreni. Atë e kishin zgjedhur kryetar, kurse Sylejman Voshin komandant ushtrie... Por, ndër mendjen më të ndritura të Lidhjes ishte Abdyl Frashëri.

Dibrani: (Një djalosh më i riu ndër shokë) Xhaxhi, po a kanë qenë edhe Skënderbeu e Adem Jashari shokë të Ymer Prizrenit?

PIKTORI: Jo, biri im. Ata kanë jetuar në kohë të ndryshme, por kanë luftuar për një qëllim: për mbrojtjen dhe çlirimin e tokave shqiptare... (për të vazhduar pasi ia lëshin një vështrim pikturës në kavalet) Skënderbeu ka jetuar 410 vjet para xha Ymerit, kurse Adem Jashari 120 vjet pas Ymer Prizrenit, port ë gjithë kanë pasur një të përbashkët...

DARDANI (Ndërhyn) Vetëm shokët mund të kenë diçka të përbashkët!

PIKTORI: Shumë e vërtetë. Por edhe ata ishin shokë, shokë të idealit, sepse luftën e filluar nga Skënderbeu e kanë vazhduar bashkëluftëtarët e Ymer Prizrenit. Kurse aty ku e la Ymer Prizreni me shokë e vazhdoi Adem Jashari dhe UÇK-ja...

FËMIJËT NJËZËRI: (duke kërcyer dhe duke rrahur shuplakat) UÇK! UÇK!
UÇK!...

Marrë nga pjesa teatrale për fëmijë "Burri në pikturë"

Ibrahim SKËNDERI

Bisedojmë për tekstin

Këtu kemi një fragment të një pjese teatrale për fëmijë, në të cilën bëhet fjalë për disa figura të njohura të historisë sonë kombëtare. Edhe nga cila lëndë mësimore keni mësuar për këto figura?

Pyetje

Për cilat figura të historisë sonë kombëtare bëhet fjalë në këtë fragment të pjesës teatrale? Kush ishin Ymer Prizreni, Sylejman Vokshi dhe Abdyl Frashëri dhe çfare kanë bërë ata? Po Skënderbeu në cilin periudhë kohore veproi? Kush ishte Adem Jashari dhe për çfarë luftoi ai? Në çfarë forme na jepet teksti i kësaj pjese, në formë dialogu apo monologu?

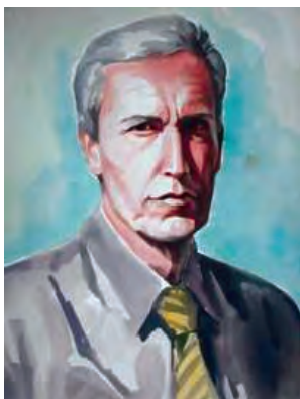
Detyrë

- Lozeni skenën në klasë, njëherë duke e ushtruar vetëm leximin, e pastaj para shoqeve dhe shokëve!

Mësojmë më shumë

PJESA TEATRALE

E gjithë ngjarja në këtë tekst letrar zhvillohet si dialog ndërmjet më shumë vetave. Ata që e zhvillojnë këtë dialog quhen personazhe. Ndërkaq, veprimet e tyre përbëjnë një lojë, e cila mund të luhet në skenë. Loja e këtillë, varësisht nga ngjarja që zhvillohet në të dhe nga numri i personazheve që marrin pjesë aty, quhet skeç, pjesë teatrale apo dramë.

Ibrahim Skenderi (1948), lindi në fshatin Brrut të Sharrit. Shkollën fillore e kreu në vendlindje, normalen në Prizren, ndërsa studimet për art figurativ në SHLP të Prishtinës. Punon në arsim në Dragash. Ka botuar librat: "Pas heshtjes", "Portret i pakryer", "Nesi, Nesi, interesi", "Kujdes, unë po rritem", "Zgjim mes dashurisë", "Burri në pikturë" etj.

LIBRI PËR PRINCIN E LUMTUR

Ku ta di unë se kush i kishte treguar se në librari gjendej ai libër, në të cilin bëhej fjalë për një princ të lumtur? I kishin thënë se një shkrimtar i vjetër e kishte shkruar atë përrallë për një princ, që në fëmijërinë e tij kishte qenë shumë i varfër.

Vetëm kaq dinte për atë përrallë të atij libri dhe asgjë më tepër. I kishin thënë se po të kishte dëshirë të mësonte më shumë për jetën e tij, duhej ta blinte librin.

Mirëpo vogëlushi, për të cilin po e shkruaj këtë tregim, nuk kishte para.

Ishte shumë i varfër, ndoshta edhe më i varfër se princi në fëmijërinë e tij. I qe lutur s'ëmës t'i jepte diçka nga shtëpia për ta shitur dhe me ato para ta blinte librin, por ajo ishte përgjigjur se edhe ato pak plaçka ishin tepër të pakta.

Ëndërronte, vazhdimisht ëndërronte se si të gjente paratë për të blerë atë libërth në librari. Por ëndërrimet nuk i sillnin gjë tjetër veçse shtimin e brengës dhe dëshirën për ta lexuar atë libër.

Një ditë vogëlushi i tha s'ëmës: - Do të bëhem lustraxhi, nënë.

Gjeti një arkë të vogël dhe e rregulloi si lustraxhinjtë. Pastaj mori hua te fqinjët dy furça të mëdha. Diku tjetër gjeti edhe një copë stofë kadifeje për lustër.

Me të gjitha këto doli e zuri vend në këtë kënd të rrugës kryesore, aty përbri librarisë, në vitrinën e së cilës ishte vendosur ai libër që bënte fjalë për princin e lumtur.

Por shumica e kalimtarëve, sikur ta bënin me qëllim, kur kalonin përbri tij, i shpejtonin hapat. Ky nuk ishte si lustraxhinjtë e tjerë, të cilët pothuaj i detyronin me zor kalimtarët të ndaleshin për të lustruar këpucët. Nuk thërriste e as nuk qëllonte arkën me furça për të tërhequr vëmendjen e kalimtarëve. E ëma e luti të mos dilte më në rrugë.

- Ç'po të duhet ai libër? Rri më mirë në shtëpi. Bukë, sa për të ngrënë, kemi, biro. Kur të bëjmë para më shumë, do të ta blejmë edhe librin.

Megjithatë, vogëlushi i bindej më tepër dëshirës së tij, se sa lutjeve të s'ëmës dhe vazhdoi të dilte në rrugë edhe të nesërmen, edhe të pasnesërmen, e kështu me radhë.

Një ditë, i kënaqur se kishte arritur të tërhiqte disa kalimtarë, mendoi se i kishte grumbulluar paratë e mjaftueshme sa për të blerë librin dhe vendosi të hiqte dorë nga ajo mjeshtri.

Por, pikërisht kur po bëhej gati të mblidhte plaçkat, u afrua një kalimtar.

- Për sa para i lustron këpucët ti, vogëlush?

- Sa të duash, xhaxha, sa të duash..., unë s'kam çmim të caktuar.

- Mirë, lustroji.

Ai u ul, rrëmbeu shpejt furçat me të dyja duart dhe u mundua t'i tregonte kalimtarit se në atë punë ishte mjeshtër i përkryer. Kalimtari, kur vuri këmbët në arkë, pyeti:

- Ke kohë që ke filluar të dalësh e të lustrosh këpucët?

- Jo, s'ka shumë që e kam filluar këtë punë..., - ia ktheu dhe ngriti kokën për ta shikuar të huajin në fytyrë.

- Ti je ende i vogël. Përse e ke zgjedhur këtë punë?

- Unë jam në shkollë, xhaxha. Tani në kohën e verës s'kam ku të shkoj... Kjo nuk është mjeshtria ime. Unë po e kryej që të fitoj aq para, sa për të blerë atë librin që duket në vitrinë. E shikoni? - dhe ia bëri me gisht andej.

- Më kanë treguar se në atë libër flitet për një princ, i cili në vogëli ishte i varfër... dhe unë i varfër jam. S'kam para as për të blerë një libër.

I huaji vuri këmbën tjetër në arkë.

- I kujt je, vogëlush?

- S'kam baba. Më kanë thënë se im atë ka shkuar larg për të punuar, se këtu nuk kishte punë... ai nuk është kthyer më... nëna ime lan rrobat e studentëve. Ajo është shumë e mirë. Asnjëherë nuk më ka rrahur.

I huaji lëpiu buzët e buzëqeshja iu zhduk nga fytyra.

- Xhaxha, - thirri vogëlushi, kur e pa ashtu të zymtë. - Mos u zemëruat se nuk ua lustrova këpucët mirë?

- Jo, vogëlush, jo. Shumë mirë i lustrove, po më thuaj ku banon?

- Atje, në atë lagjen e vogël, atje ku kalon treni.

- Ke vëllezër e motra?

- - Kam një motër, por ajo është martuar. Unë jetoj vetëm me nënën. I huaji lëvizi me shpejtësi.
- - Ngrehu që këtu, shpejt, ngrehu, - i tha me një zë lutës.
- - Pse, xhaxha? Çfarë ju bëra. Më lini edhe pak. Duhet të fitoj ca para për të blerë librin... Këto që kam s'më dalin..., përse të ngrihem?
- - Eja, ngrihu të hyjmë në librari e ta blejmë atë libër... eja, biri im, .. eja te babi! - e luti përsëri i huaji dhe hapi krahët, ndërsa nga sytë e tij rrokullise-shin lotët.
- Vogëlushi shtangu në vend nga habia, kur u gjet në krahët e të huajit dhe i erdhi disi e papritur, kur dëgjoji përsëritjen e asaj fjale: - Biri im! Atëherë thirri:
- - Ju? Ju babai im?
- - Po, bir. Kur linde ti, unë ika nga shtëpia dhe shkova larg, shumë larg për të siguruar bukën...

Ibrahim KADRIU

Fjalorth

libërth – libër i vogël

të zymtë – me fytyrë të ngrysur, të mërzitur

Bisedojmë për tregimin

Përse e kishte tërhequr aq shumë vogëlushin përralla për princin e lumtur, i cili njëherë kishte qenë shumë i varfër?

Çka bëri djaloshi për të siguruar paratë për ta blerë librin për princin e lumtur?

Çka i tha nëna vogëlushit që lustronte këpucët e kalimtarëve?

Cili del të jetë kalimtari, i cili pasi ia fishin këpucët voglushi e lut atë të hyjnë në librari për t'ia blerë librin?

Përse babai i vogëlushit kishte ikur nga vendi i tij?

Cili del të jetë çasti më prekës në këtë tregim?

Çfarë mendoni, a ishte e drejtë mënyra që kishte zgjedhur vogëlushi për të siguruar paratë për ta blerë librin?

Detyrë

Mësoni ta ritregoni këtë tregim.

Lozeni si skeq dikush rolin e djalit, e dikush rolin e babait?

Ibrahim KADRIU (1945) lindi në Zhegër të Gjilanit. Fakultetin për gjuhë dhe letërsi shqipe e mbaroi në Prishtinë, ku vite të tëra punoi gazetar e redaktor në gazetën "Rilindja". Shkruan për të rritur dhe për fëmijë. Për fëmijë ka botuar librat "Qyteti i luleve" (1970), "E lumi rridhte" (1973), "Pas kthimit" (1975), "Shpëtimtarët" (1978), "Vite me plagë" (1998), "Çuni i kohës së Lekës" etj

NJË ZOGU

Ra për tokë dhe gjeth i fundit
Era loz e bredh me të,
Ikën zogjtë prej katundit,
Pylli këngë nuk ka më.

Ikën shokët dhe të lanë
Po ti vetëm shkon e vjen...
Pse nuk nise? Kush të mban?
Apo malli për folen?

Oh, foleza ku ke lerë
Fsheh e ruan çdo kujtim!...
Bor' e parë zu të bjerë
Udh' e mbarë, zogu im!

Dimri ftohtë me furtunë
Çerdhen tënde s'do ta prish,
Zog, o zog, e ruaj unë
Po do kthehesh ti sërish?

Xhevat BEQARAJ

Bisedojmë për poezinë

- Kujt i kushtohet kjo poezi?
- Për cilën stinë bëhet fjalë dhe nga cilat vargje kuptohet kjo?
- Çka e pyet poeti zogun?
- Çka paraqet foleza për zogun?
- Çfarë i premtun poeti zogut?

Mësojmë më shumë

RIMA

Poezinë e shquan muzikaliteti të cilin ia japin vargjet përafërsisht me gjatësi të njëjtë, si dhe përputhja e fjalëve në fund të tyre. Për shembull, në strofën:

*Oh, foleza ku ke lerë
Fsheh e ruan çdo kujtim!...
Bor' e parë zu të bjerë
Udh' e mbarë, zogu im!*

vargu i parë dhe i tretë kanë nga tetë rrokje, kurse vargu i dytë dhe i katërt nga shtatë. Po ashtu, fjala në fund të vargut të parë përputhet me atë të vargut të tretë, kurse fjala në fund të vargut të dytë me atë të vargut të katërt. Përputhjen në këtë mënyrë të vargjeve, siç kemi mësuar, e quajmë *rimë*.

Detyrë

- Mëso ta recitosh sa më bukur këtë poezi.
- Provo të sajosh vetë një poezi për një shpend apo kafshë.

Xhevat BEQARAJ (1936) lindi në fshatin Kutë të Mallakastrës. Fakultetin për gjuhë dhe letërsi shqipe e mbaroi në Tiranë. Punoi mësues në Fier dhe redaktor i revistës "Pionieri" dhe "Fatosi" në Tiranë. Ka botuar shumë përmbledhje me vjersha për fëmijë, si "Kam një harmonikë", "Rrugica ime", "Shtëpia e Bubit", "Letrat e vjeshtës", "Nuk qeshin të gjithë", "Çuditë e Eneidës", "Rruazat e vesës" etj.

Këngë të bukura janë krijuar në gjuhë të ndryshme. Kjo këngë për dimrin është një këngë zvicerane e mbështetur në melodi popullore zvicerane, por me tekst të shqipëruar.

Allegro

1. Ja i - ku dim - ri i - ku dhe zo - gu në s'mër - dhin po
 2. JA tik e tak dë - gjo - het çë - ka - ni si ref - ren xh

fryn një e - rë ve - re po fryn dhe bo - ra shkrin ciu
 Di - no mbath do - ri - un dhe sha - lën e mbër - then

ciu ciu ciu po qesh - një ha - ra - bel nën

stre - hën e ka - so - lles e gjet një ko - kërre mel.

ROZAFATI

Krenare ngrihet mbi Bunën e gjerë e mbi qytetin e Shkodrës kështjella e lashtë e Rozafatit.

Kur është hedhur guri i parë në themelet e kësaj kështjelle? S'dihet. Historia e saj humbet në mjegullën e lashtësisë ilire, banorëve të moçëm të kësaj mënge.

Një gjë dihet mirë e qartë: atë e kanë pasur dikur labeatët dhe pastaj ardiannët që ishin fise ilire. Në atë kohë tërë bregu i këtejshëm i Adriatikut, gjer në Tergestën e bujshme apo Triestën e ditëve tona, ish breg ilir. Më vonë u derdhën këtej romakët, pastaj sllavët, normanët, venetët, turqit dhe shumë popujt të tjerë të huaj. Gjatë shekujve ata krepat e thatë nën muret e Rozafatit, si edhe vetë muret e kështjellës, janë lagur me përrenj gjaku të atyre që e kanë sulmuar dhe të atyre që e kanë mbrojtur. Të huajt erdhën e shkuan, kurse populli ynë mbeti ngulur në këtë tokë ilire.

Ndërtimi i kështjellës së Rozafatit ka një gojëdhënë të bukur dhe të hidhur që na ka ardhur nga lashtësia jonë.

Ja ç'thotë kjo gojëdhënë.

... I ra mjegulla Bunës dhe e mbuloi të tërë. Kjo mjegull mbeti aty tri ditë e tri net. Pas tri ditësh e tri netësh fryu një erë e hollë dhe e lartoi mjegullën.

E lartoi dhe e shpuri gjer në kodrën e Valdanuzit. Aty majë kodrës punonin tre vallezër. Ndërtonin një kështjellë. Muri, që e bënë ditën, u prishej natën dhe kështu nuk e lartnin dot.

Na shkon aty një plak i mirë.

– Puna mbarë, o tre vëllezër!

– Të mbarë paç, o plak i mirë! Po ku e sheh ti të mbarën tonë? Ditën punojmë, natën shembet. A di ti të na thuash ndonjë fjalë të mirë: ç'të bëjmë që të mbajmë muret në këmbë?

– Unë di, – u thotë plaku, – por e kam për mëkatë t'jua them.

– Atë mëkatë hidhe mbi kryet tonë, se ne duam që ta qëndrojmë më këmbë këtë kështjellë.

Plaku i mirë mendohet e pyet:

– A jini të martuar, o trima? A i kini ju të tre vashat tuaja?

– Të martuar jemi, – i thonë ata. – edhe të tre i kemi vashat tona. Na thuaj ç'të bëjmë që ta qëndrojmë këtë kështjellë.

– Në doni të qëndroni, lidhuni me besa-besë: vashave mos u rrëfeni, në shtëpi mos kuvendoni për fjalët që do t'ju them unë. Atë nga të tri kunatat, që do të vijë nesër t'ju sjellë bukën, ta merrni e ta muroni të gjallë në mur të kështjellës. Atëherë kini për të parë se muri do të zërë vend e do të qëndrojë për jetë e mot.

Tha kështu plaku e shkoi: tani u pa, pastaj s'u pa.

Vaj! Vëllai i madh e shkeli besën e fjalën. Kuvendoi në shtëpi, i tregoi vashës së vet kështu e kështu, i tha të mos vinte atje të nesërmen. Edhe i mesmi e shkeli besën e fjalën: ia tregoi të gjitha vashës së vet. Vetëm i vogli e mbajti besën e fjalën: nuk kuvendoi në shtëpi, nuk i tregoi vashës së vet.

Në mëngjes, ata të tre ngrihen shpejt e shkojnë në punë. Çekanët godasin, gurët copëtohen, zemrat rrahin, muret lartohen...

Në shtëpi nëna e djemve s'di gjë. I thotë së madhes:

– Moj nuse e madhe, mjeshtrit duan bukë e ujë, duan kungullin me verë.

Nusja e madhe ia kthen:

– Besa, nënë, sot s'mund të shkoj, se jam sëmurë.

Kthehet i thotë së mesmes:

– Moj nuse e mesme, mjeshtrit duan bukë e ujë, duan kungullin m verë.

– Besa, nënë, sot s'vete dot, se do shkoj te fisi për të bujtur.

Nëna e djemve i kthehet nuses së vogël:

– Moj nuse e vogël...

Nusja e vogël brof në këmbë:

– Urdhëro, zonja nënë!

– Mjeshtrit duan bukë e ujë, duan kungullin me verë.

– Besa, nënë, unë vete, po e kam djalin të vogël. Druhem se do gji të pijë e qan.

- – Nisu, shko, se djalin e shikojmë ne, s'ta lëmë të qajë, – i thonë të kunatat.
- Ngrihet e vogla, e mira, merr bukë e ujë, merr kungullin me verë, e puth djalin në të dy faqet, niset e bie në Kazenë; që aty ngjit kodrën e Valdanuzit, i afrohet vendit tek punojnë të tre mjeshtrit: dy të kunetërit dhe i shoqi.
- – Puna mbarë, o mjeshtër!
- Po ç'është kështu?
- Çekanët ndalin e s'godasin, po zemrat rrahin fort e fort. Fytyrat zbehen. Kur e sheh i vogli të shoqen, hedh çekanin nga dora, mallkon gurin e murin. E shoqja i thotë:
- – Ç'ke ti, o im shoq? Pse mallkon gurin e murin?
- Hidhet kunati i madh:
- – Ti paske lindur në ditë të zezë, moj kunata jonë: Ne e kemi bërë me fjalë të të murojmë të gjallë në mur të kështjellës.
- – Shëndoshë ju, o tim kunetër. Po unë do t'ju lë një porosi: kur të më muroni në mur, synë e djathtë të ma lini jashtë, këmbën e djathtë të ma lini jashtë, gjirin e djathtë të ma lini jashtë, se djalin e kam të vogël. Kur të nis të qajë, me njërin sy do ta shikoj, me njërin dorë do ta ledhatoj, me njërin këmbë do t'i tund djepin e njërin gji do t'ia jap ta pijë. Gjiri im u nguroftë, kështjella qëndroftë, djali im trimëroftë.
- Ata e marrin nusen e vogël dhe e murojnë në themel të kështjellës. Dhe muret ngrihen, lartohen, nuk shemben më si më parë. Po rrëzë tyre gurët janë sot të lagur e të myshkët, sepse vazhdojnë të pikojnë lotët e nënës për të birin e saj...
- Dhe i biri u rrit, luftoi e trimëroi.

Mitrush KUTELI

Fjalorthi

- **i (e) bujshëm** – që bëhet me zhurmë, që rritet shpejt
- **krep, i** – shkëmb i mprehtë, i thepisur
- **mëkat, i** – veprim i keq, i dënueshëm fetarisht, gjynah
- **kuvendoj** – flas, bisedoj me dikë
- **brof** – ngrihem shpejt në këmbë
- **trimëroftë** – u bëftë trim, bëftë trimëri

Bisedojmë për rrëfimin

- - Çka ndërtonin tre vëllezërit?
- - Pse ishin të pikëlluar ata?
- - Si veptoi secili prej tyre pas fjalëve të plakut?
- - Si u përshëndet kunata e tretë me të shoqin dhe me kunetrit?
- - Si quhet ky veprim që bënë vëllezërit?

Mësojmë më shumë

LEGJENDA

Ky rrëfim quhet legjendë. Populli ka thurur shumë legjenda për krijimin e qyteteve, lumenjve, liqeneve, kështjellave etj. E kështu është edhe kjo legjendë për krijimin e Kështjellës së Rozafës afër qytetit të Shkodrës. Në legjenda flitet për ngjarje e figura të pabesueshme, që janë fryt i fantazisë së krijuesit të tyre. Disa legjenda popullore u bënë edhe më të bukura me përpunimin mjeshhtëror në prozë që u bëri atyre shkrimtari ynë i shquar Mitrush Kuteli.

Detyrë

- Shkruani me disa fjali mendimin tuaj për këtë tregim. A ju ka pëlqyer dhe, nëse po, çka ju ka pëlqyer? Të njëjtën gjë do të bëni edhe nëse tregimi nuk ju ka pëlqyer.
- Lexojeni tregimin vëmendshëm dy herë, ritregojeni përmbajtjen e tij sa më saktë.
- Bashkë me mësuesin/mësuesen bisedoni për flijimin si besim i lashtë popullor. Thoni çka e bën të veçantë këtë tekst: çfarë janë veprimet e personazheve – të rëndomta apo të parëndomta.
- A njihni legjenda të tjera, qofshin shqip apo nga kultura e vendit ku jetoni?

Mitrush KUTELI (1907-1966) është pseudonim i Dhimitër Paskos. Lindi në Pogradec. Shkollën e mesme e mbaroi në Selanik të Greqisë, ndërkaq në Bukuresht mbaroi fakultetin për ekonomi. Aty edhe u doktorua në fushën e ekonomisë më 1934. Shkroi për të rritur, por edhe për fëmijë. Vepra të tij të njohura janë "Ago Jakupi", "Poemi kosovar", "Tregime të moçme shqiptare" etj.

Mësojmë më tepër!

DËGJOJMË DHE KËNDOJMË

Për më shumë të dhëna mbi Kalanë e Shkodrës, shikoni në youtube:
http://www.youtube.com/watch?v=aqEy_ZuiRnI

KËNGA E KALASË SË SHKODRËS

Popullore shkodrane

The image shows a musical score for the song 'Kënga e Kalasë së Shkodrës'. It consists of four staves of music in G major, 2/4 time. The lyrics are written below the notes. The first staff starts with 'O...se ç'po punojshin tre vllazën'. The second staff continues with 'Murin e qytetit tonë'. The third staff has 'Vjen një plak andej pari: „Puna e mar'o ustallarë!“ „Po ti t'marën ku po e sheh Gjithe ditën punojmë, gjithë natën rrënohet a din plak o me na diftu, ç'ka kalaja që s'man?!'. The fourth staff ends with 'D.C.' and a double bar line.

O....se ç'po punojshin tre vllazën
Murin e qytetit tonë.
Vjen një plak andej pari:
„Puna e mar'o ustallarë!“
„Po ti t'marën ku po e sheh
Gjithe ditën punojmë,
gjithë natën rrënohet
a din plak o me na diftu,
ç'ka kalaja që s'man?!

Për legjendën dhe Kalanë e Shkodrës janë kënduar edhe këngë nga populli. Ja një prej tyre, e kënduar nga shkodranët. Dëgjojeni versionin e këngës të kënduar nga këngëtari i njohur shkodran Bikë Ndoja:
<http://www.youtube.com/watch?v=8qbp7sWJ5Qg>

Mësoni ta këndonin këtë këngë të bukur me ndihmën e më të rriturve ose të mësuesit/es!

Nga gazetata

PËRHERË MË KA TËRHEQUR MAGJIA E NGJYRËS

Faik Krasniqi (1956) lindi në Prishtinë. Aty mbaroi shkollën fillore, ndërsa shkollën e mesme të artit figurativ e mbaroi në Pejë. Në Prishtinë kreu Akademinë e Artit, ku edhe punon si mësimsdhënës. Është i madh numri i ekspozitave të përbashkëta dhe i atyre personale në të cilat ka marrë pjesë me punimet e tij e ku jo rrallë është nderuar edhe me çmime të ndryshme. Ka ilustruar edhe shumë libra për fëmijë. Bëmë një bisedë të shkurtër me të që të shohim përvojat e tij dhe atë se çfarë i këshillon ai talentet e reja në fushën e artit figurativ.

- Kur ju lindi dashuria ndaj pikturës, e cila u bë profesion juaji?

Që në fëmijëri. Më bënë përshtypje larat nëpër qilimat, të cilët i shihja të shtruar nëpër shtëpi, qëndisimat që vareshin mureve, kopshtet me lule të bukura, të cilat i mblihdnin nëpër to bletët dhe fluturat...

- Cilën stinë e doni më shumë?

Pranverën.

- Pse?

Sepse në këtë stinë çdo gjë ringjallet në natyrë. Vishet me ngjyra të shumta. Malet vishen me blerim e fushat me lule. Natyra të magjeps me bukuritë e saj.

- Çka pikturoni më shumë?

Portrete, peizazhe, kompozicione të ndryshme, objekte të ndryshme të cilat përveçse në natyrë nguliten edhe në mbamendjen tonë, na shoqërojnë në jetë.

- Portrete? Cilat portrete i pikturoni më shumë dhe pse?

Kam vizatuar e pikturuar shumë portrete, të njerëzve të ndryshëm. I kam pikturuar dikur, për nevoja të librave shkollorë, portretet e shumicës së shkrimtarëve tanë... Por ajo që pikturoj me shumë dëshirë e me shumë dashuri janë portretet e fëmijëve. Jo pse ato janë të lehta të punohen.

Prëkundrazi. Ato janë fytyra të njoma, pa shenja shumë karakteristike të cilat do t'i veçonin. Mjafton një vijë të jetë pak me rëndë dhe portretit t'i shtohen edhe shumë vjet jetë. Pra të të dështojë. Por, ja që unë i dua fëmijët dhe ua bëj me dëshirë portretet.

-Çka e këshilloni një talent të ri, që nesër të bëhet piktor me nam?

Punë, punë dhe vetëm punë. Talenti duhet të ushtrohet çdo ditë, sepse çdo ditë mund të japë vepra të bukura e më të bukura. Po nuk u ushtrohet, do të fiket edhe talenti më i madh.

M.S.

Bisedojmë për tekstin

- Me kë bisedohet në këtë tekst?
- Çfarë i intereson të dijë atij që bën pyetjet?
- Qëkur i do pikturën piktori Faik Krasniqi?
- Çka pikturon ai më shumë?
- Çka e këshillon ai një talent të ri të artit figurativ?

Mësojmë më shumë

INTERVISTA

Biseda që bëhet me ndonjë person, për gazetë, për radio apo për televizion quhet *intervistë*.

Detyrë

Bëni një intervistë (mundësisht me incizim), me ndonjë person që e njihni, qoftë shkrimtar, piktor, luftëtar i lirisë, ndonjë plak apo plakë, apo ndonjë person tjetër, i cili do të plotësojë kureshtjen tuaj për ndonjë informatë që ju intereson. Përgatitni një prezantim 10-minutësh para klasës ku do të rrëfeni çka ju tha personi i intervistuar dhe ku ndoshta mund të tregoni edhe ca fotografi.

GAFJA IME E PARË

Në mbarim të vitit shkollor i thirrën prindërit të shikonin se sa kishin mësuar “xhevahirët” e tyre. E pashë nënën të ulur në një karrige anash bankave të klasës “e para b”, pranë shumë prindërve të tjerë.

Provimi ishte fare i thjeshtë: mësuesja Ileana u drejtonte nga një pyetje nxënësve me radhë dhe secili përpiquej të përgjigjej sa më parë, të nderonte veten, prindërit dhe mësuesen.

Kur më erdhi radha mua, m’u duk sikur Ileana e ëmbëlsoi zërin:

- Dionisie, çfarë është... dallëndyshja? (Në Rumani më thërresnin “Dionisie”.)

Pyetja ishte me gjithë mend fare e thjeshtë, por as unë nuk e kuptoj pse atë çast m’u duk tepër e ndërlikuar. I hodha një sy dhe vështrimi i saj, disi i shqetësuar, sikur më emocionoi më tepër.

Në klasë një qetësi torturuese për disa sekonda, që m’u dukën orë...

- Dionisie, - m’u drejtua përsëri mësuesja, - të pyeta se çfarë është dallëndyshja!

Tunda kokën, që t’i jepja të kuptonte se e kisha marrë vesh pyetjen, por nuk më mungonte veçse... përgjigjja!

E kuptova që po vonohesha, kurse nxënësit e tjerë ishin përgjigjur shumë shpejt, për bukuri... I mblodha të gjitha forcat (sidomos kur vura re se disa e kishin ngritur gishtin, që të përgjigjeshin në vendin tim), perëndova sytë dhe, meqenëse m’u kujtua që dallëndyshja e ndërton çerdhen nën strehën e shtëpisë, u mbusha me frymë dhe thirra triumfator:

- Dallëndyshja është një shpend... shtëpiak!

U shkrinë gazit që të gjithë, kurse nëna ime, e gjora, puliti sytë e ëmbël bojë qielli, e skuqur, e turpëruar, ndoshta duke menduar:

“Të mjerët ne, ç’kërriq që po rritim!”

... Që atë ditë kam bërë mjaft gafa në jetë, por atë gafën e parë nuk do ta harroj kurrë!

Dionis BUBANI

Fjalorth

gafa – gabim trashanik, lajthitje

triumfator – i kënaqur e guximtar për përgjigjen e dhënë

puliti sytë – i mbylli sytë, i paloi sytë

kërriq – i vogli i gomarit

Bisedojmë për tekstin

Ky fragment është marrë nga libri “Shakatë tragjike të jetës sime” të autorit Dionis Bubani. Në të ai bën fjalë për një kujtim nga fëmijëria e tij. Në të vërtetë, autori kujton një gabim të vetin të cilin e kishte bërë në prani të mësueses, të nënës dhe të shoqeve dhe shokëve të tij të klasës, e të cilin nuk e kishte harruar kur, as në ditët e pleqërsisë së tij të thellë. Siç del edhe nga ky rrëfim, autori Dionis Bubani fëmijërinë e kaloi në Bukuresht, ku atëbotë jetonte babai i tij, intelektual i shquar, i cili atëbotë aty nxirrte gazetën “Kosova”

Pyetje

- Në cilën kohë dhe në cilin vend ndodh ngjarja në këtë tregim?
- Çfarë provimi kanë nxënësit në klasë?
- Çka e kishte pyetur mësuesja autorine këtij tregimi?
- Si ishte ndier Dionisi në atë çast dhe çfarë në të vërtetë i mungonte atij që të ishte në rrehull?
- Ç'përgjigje dha Dionisi pasi, siç e thotë vetë, i mblodhi të gjitha forcat?
- Si reaguan nxënësit dhe nëna e tij në atë çast?
- Çka konstaton autori në fund të këtij rrëfimi?

Detyrë

- A mbani mend edhe ju ndonjë gafe të këtillë, si autori i këtij tregimi. Nëse po, shkruajeni dhe lexojeni para shoqeve dhe shokëve në klasë.

Mësojmë më shumë

AUTOBIOGRAFIA

- Në këtë fragment, si edhe në gjithë veprën nga e cila është shkëputur ai, me titull "*Shakatë tragjike të jetës sime*", shkrimtari Dionis Bubani rrëfen për jetën e vet, për ngjarje e momente të ndryshme, për takimet dhe punën me njerëzit, për kujtimet e ëmbla dhe të hidhura. Shkrimi i këtillë, në të cilin autori shpalos jetën e vet quhet autobiografi. Këto shkrime i shquan sinqeriteti dhe në to rëndom mësohet sa për jetën e vetë autorit, po aq edhe për kushtet e rrethanat e kohës në të cilën ka jetuar.

Dionis BUBANI (1926-2009) lindi në Bukuresht të Rumanisë, ku babai i tij Gjergji botonte gazetën "Kosova". Më 1939 familja e tij u rikthye në Tiranë, ku Dionisi ndjek mësimet në gjimnaz. Më vonë, po në Tiranë mbaroi edhe studimet për gjuhë dhe letërsi shqipe. Vite të tëra punoi në gazetën humoristike "Hosteni". Përveç veprave të shumta humoristike, Dionis Bubani botoi edhe disa libra për fëmijë, si "Ujku te dentisti", "Biçikleta me tri rrotë", përmbledhjet me tregime për Çapaçulin etj. Vdiq në Tiranë.

VERË

U skuqën manat,
gruri u poq;
përkundin pemët
një kor me zogj.

Thërresin plazhet,
mali thërret;
vetë baba dielli
krahëhapur pret.

Verojnë bletët,
qengjat verojnë.
Po këta trenat
për ku vrapojnë?

Rendin me ngutje
pishat... kajsitë,
sikur dhe drurët
të jenë sportistë.

Kjo vera jonë
diell, kaltërsi,
i thotë dimrit:
- Aty më rri!

Me ngrohtësinë
që u fal unë
zemrat më s'pyesin
shi e furtunë.

Xhevahir SPAHIU

Bisedojmë për poezinë

Në këtë poezi kemi një përshkrim shumë të gjallë të stinës së verës. Diskutoni në klasë se ç'është ajo që e bën këtë gjallëri.

Pyetje

- Ç'ndryshime vëren poeti në stinën e verës?
- Çka i thotë vera dimrit?
- Me çka e mund vera shiun e furtunën?
- Çfarë figurash letrare kemi në këtë poezi?
- Vera është edhe periudhë e pushimeve. Ku do t'i kalosh ti ato?

Detyrë

- Provo të shkruash edhe ti një poezi për stinën tënde të preferuar! Mjaftojnë dy strofa me nga katër rreshta (por mund të shkruash edhe më shumë)!

Mësojmë më shumë

PËRSHKRIMI

A nuk ju duken si piktura disa përshkrime të natyrës në këtë poezi? Ose si muzikë, ritmi, rimimi dhe racionaliteti që kanë vargjet? Pra, këtu kemi të bëjme me përshkrimin, i cili përdoret dendur në krijimtarinë letrare si në poezi, ashtu edhe në prozë. Me këtë rast shkrimtarët përdorin fjalët të zgjedhura, plot emocione, figura që krijojnë përftyryme sa më të sakta për ato që përshkruajnë.

Xhevahir SPAHIU (1945) është poet i njohur për të rritur dhe për fëmijë. Lindi në fshatin Malind të Skraparit, ndërsa jeton dhe punon në Tiranë. Përveç librave të shumtë me poezi për të rritur, me të cilët zë një vend me rëndësi në poezinë e sotme shqipe, botoi edhe disa përmbledhje me poezi për fëmijë, si "Ti qytet i dashur", "Zambakët e Mamicës", "Ekran i kaltër", "Kitaristët e vegjël", "Zogj të kaltër" etj.

Xhevat Syla, Shefkije Islamaj, Rizah Sheqiri
LETËRSI SHQIPTARE
Fletore tematike - për nivelin e dytë

Botimi i parë

Botues:

Shtëpia botuese "DUKAGJINI" - Pejë

Për botuesin:

Agim Lluka

Redaktor teknik:

Lavdim Beqiri

Tirazhi: 5.000 *kopje*

Formati: 205x285

U shtyp në prill 2012

në Shtypshkronjën "Dukagjini" - Pejë

www.dukagjinigroup.com

Katalogimi në botim - (CIP)

Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

821.18:37(076.1)

008(=18)

Syla, Xhevat

Letërsi shqiptare : fletore tematike për nivelin e dytë /
Xhevat Syla, Shefkije Islamaj, Rizah Sheqiri. - Botimi i parë. - Pejë:
Dukagjini, 2012. - 83 f.: ilustr. me ngjyra; 30 cm.

1. Islamaj Shefkije 2. Sheqiri, Rizah

ISBN: 978-9951-05-245-0

*Lejohet për botim me vendim të Ministrisë së Arsimit,
të Shkencës dhe të Teknologjisë të Kosovës, nr. 813-304, të datës 14.02.2012*

